

Невен ИСАИЛОВИЋ*

Историјски институт

Београд

**ПРИЛОГ О ДЕЛОВАЊУ КНЕЗА И ВОЈВОДЕ
ПЕТРА ПАВЛОВИЋА У БОСАНСКО-УГАРСКО-ТУРСКИМ
СУКОБИМА ПОЧЕТКОМ XV ВЕКА****

Апстракт: Два новооткривена извора из Мађарског државног архива указују на активан ангажман Петра Павловића, сина кнеза Павла Радиновића, у борбама које је Босна водила против Угарске почетком XV века. У оба документа се експлицитно наводи његово име – у једном се славонски нижи племић Павле Татар од Млаке оптужује за сарадњу са њим, док се у другом наглашава да је Павловић заробио угледног властелина Бартоломеја (Бартола) Фанчија Грђевачког и тражио откуп од 8.000 дуката. Петар је, изгледа, учествовао у сукобима не само када је цела Босна деловала јединствено, већ и када је дошло до поделе међу великашима, подржавајући Хрвоја Вукчића и његову политику сарадње са Турцима. То његово опредељење било је један од узрока убиства његовог оца, кнеза Павла.

Кључне речи: Петар Павловић, Павле Татар од Млаке, Бартоломеј (Бартол) Фанчи Грђевачки, кнез Павле Радиновић, битка у Лашви, Босна, Угарска, Турци, XV век, 1415. година.

Кнез и војвода Петар Павловић, син кнеза Павла Радиновића (у историографији често навођеног и као Раденовић), представља једну од занимљивих личности босанске историје на почетку XV века. Извори

* neven.isailovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (Ев. бр. 177029).

о његовом животу и делатности релативно су оскудни, а његова каријера на челу великашког рода Павловића трајала је свега неколико година – од очевог убиства августа 1415. до сопствене погибије марта 1420. О њему је писано у оквиру општих историја средњовековне Босне, студија о његовом оцу Павлу, брату Радосаву и породици Павловића уопште, те у посебном чланку Ђуре Тошића, који се пре свега ослањао на раније објављени дипломатички материјал и грађу из Државног архива у Дубровнику.¹ Међутим, одређени подаци још се могу наћи и у другим стецистима историјских извора. У том погледу, поново се као вредан показао Мађарски државни архив, који је обезбедио још неколико нових обавештења о Петровом деловању. Иако се не ради о опсежним информацијама, оне ипак проширују фонд наших знања и бацају ново светло на најзначајнија политичка дешавања у Босни средином друге деценије XV столећа.²

Није потребно наводити пуно детаља из Петрове биографије, будући да је о томе већ писано. Вреди навести да је он, чини се, био осетно старији од свог брата Радосава (први пут поменутог 1416. године), који ће га наследити на челу породице Павловића 1420, те да је у првој деценији XV века већ био стасао за женидбу. Иако се први пут експлицитно помиње 1409. године, готово је сигурно да се на њега односи податак о свадби сина кнеза Павла из лета 1403. године.³ Све чешћи дубровачки контакти с кнезом Петром (и његовим људима), а не његовим оцем, су, можда сасвим оправдано, навели историчаре на помисао да му је кнез Павле препустио управу над јужним делом земље Павловића – Требињем и делом Конавала.⁴ Са друге стране, можда је учесталост ових

¹ Ј. Радонић, *О кнезу Павлу Раденовићу. Приложак историји Босне крајем XIV. и поч. XV. века*, *Летопис Матице српске* 211 (1902) 39–62, 212 (1902) 34–61; А. Ивић, *Радосав Павловић, велики војвода босански*, *Летопис Матице српске* 245 (1907) 1–32, 246 (1907) 24–48; Ђ. Тошић, *Војвода Петар Павловић, Прилог историји Босне роџетком XV вијека*, *Југословенски историјски часопис* 1–2 (2001) 35–46; *Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине*, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003.

² *Collectio Diplomatica Hungarica – A középkori Magyarország digitális levéltára*, Budapest 2008. (DVD-ROM); интернет портал <https://hungaricana.hu/en/>.

³ *Državni arhiv u Dubrovniku (=DAD)*, *Reformationes* 32, f. 171; N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XVe siècle*, II, Paris 1899, 95, nap. 3; Ђ. Тошић, *Војвода Петар*, 36; Е. Куртовић, *Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni*, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH XXXVI/34* (2007) 249.

⁴ N. Iorga, *Notes et extraits*, II, 120, 141–142; Ђ. Тошић, *Војвода Петар*, 36–37; исти, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998, 96, 98, 214–215.

вести пре свега последица близине Дубровника у коме се сачувало највише грађе, и то управо за Дубровчанима суседне, а не за удаљеније области. Ако је и био надлежан за поседе Павловића у дубровачком залеђу, то није спречавало Петра да учествује и у сукобима са Угрима током изразито бурног периода ратовања који је, уз ретке прекиде, трајао од 1398. до 1415. године.⁵ Штавише, томе у прилог би могла сведочити чињеница да Дубровчани врло често комуницирају с нижим племством, људима Павла Радиновића и Петра Павловића, а не увек са самим кнезовима.⁶

Треба напоменути да је релативно типично име и патронимичко презиме кнеза Петра Павловића изазвало одређене контроверзе у историографији, које је решио Есад Куртовић. Упркос упадљивој истоветности имена, извесни војвода Петар Павловић који се, углавном са браћом, помиње у изворима од 1392. до 1403. године и то у кругу присталица Хрвоја Вукчића, није идентичан с истоименим сином кнеза Павла Радиновића.⁷ Подаци које ћемо презентовати, иако указују на то да је и кнез Петар сарађивао са Хрвојем, не доводе у сумњу тврдњу да се ради о два различита властелина. Доказ за то је чињеница да Петар Павловић из рода Јабланића-Радиновића није био војвода пре (или барем не знатно пре) фебруара 1417. године, да није имао браћу која се именују уз другог Петра Павловића, те да се у мађарским изворима који су предмет овог чланка јасно наводи да је реч о Петру (наведеном без титуле), сину Павла Радиновића, што код друге личности изостаје (за разлику од војводске титуле).⁸

Осврнимо се сада на нове податке који су пронађени у повељама које се чувају у Мађарском државном архиву у Будимпешти. Први, о којем је већ било речи у једном ранијем раду, пронађен је у исправи која се чува

⁵ С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе (=Историја Босне)*, Београд 1964, 193–215, 240–244; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006, 87–212; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 66–181 (магистарски рад у рукопису).

⁶ Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма (=ССПП)*, I/1, Београд–Сремски Карловци 1929, 407–410, бр. 412–417, 529–531, бр. 549–551, 533, бр. 554, 536, бр. 557, 543, бр. 566, 564–566, бр. 584–586; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 215, 218. Уп. J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest 1887, 243.

⁷ Е. Kurtović, *Dileme*, 248–253; N. Isailović, *Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka*, Spomenica akademika Marka Šunjića, ur. D. Lovrenović, Sarajevo 2010, 315–318.

⁸ Е. Kurtović, *Dileme*, 250–252; N. Isailović, *Fragmenti*, 315–318. Уп. Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar*, 35–46.

у фонду породице Франкапан (Франкопан), а, иако потиче из 1427. године, односи се на раздобље око 1414. године.⁹ Наиме, 2. октобра 1414. године, хрватски племић, пореклом из Лике, али с главним боравиштем у Славонији, Гргур син Јурја званог Терек од Тетачића (*magister Gregorius, filius Georgii dicti Theuruk de Thathechuch*), заједно с братом Стјепаном и братучедом Ладиславом, сином Шимуна, добио је сагласност краља Жигмунда да се уведе у раније му додељене поседе Грегориовац и Крваве Сузе у Загребачкој жупанији (*Gregoriouch et Kervavezuze in comitatu Zagradiensi existentium*). Жигмунд је затражио од Загребачког каптола да уведе поменуте у посед, а каптол је извршио задатак према устаљеној процедури и о томе издао исправу 22. новембра 1414. Нико се није супротставио увођењу тројице племића од Тетачића у посед.¹⁰ Информације које недостају су: када су тачно дати поседе дошли у руке поменутих, по којој су основи добијени (и да ли на основу нечег другог осим краљевске даровнице), као и где се они налазе. Мада је за очекивати да до стицања поседа није дошло знатно раније, један документ из Архива ХАЗУ сведочи о томе да је Јурај Терек, Гргуоров отац, још августа 1406. године имао племићки предикат „од Тетачића и Грегориовца“ (*magistro Georgii Thewruk de Tethachych et Gregoryowcz*).¹¹

⁹ Magyar nemzeti levéltar országos levéltára (=MNL-OL), Diplomataikai levéltar – Mohács Előtti Gyűjtemény (=DL) 38509, 38515; *Zsigmondkori oklevéltár (=ZsO)*, IV (1413–1414), eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1994, 572, nr. 2525; Н. Исаиловић, *Један непознати извор о предаји градова Хрвоја Вужчића Хрватињина угарском краљу Жигмунду 1410. године*, *Историјски часопис (=ИЧ)* 64 (2015) 140–142.

¹⁰ MNL-OL, DL 38509; *ZsO*, IV, 572, nr. 2525; S. Miljan, *Plemićko društvo Zagrebačke županije za vladavine Žigmunda Luksemburškoga (1387.–1437.)*, Zagreb 2015, 25, 27, 29–30, 35, 38, 83–84, 173, 193, 59 (doktorska disertacija u rukopisu).

¹¹ J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije (Inventar)*, Zbornik Historijskog instituta JAZU (=Zbornik HI JAZU) 2 (1959) 338, br. 1323. Ради се о Жигмундовој потврди једне врло старе даровнице (из XIII века) која се односи на посед Тетачић у Лици. У Фејеровој збирци фрагментарно је објављена Жигмундова нова потврда у вези са истом ствари из 1426. године (у којој се, поред Гргура Јурјевог, помињу и његови сродници Радој, Карло и други): G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis (=CDH)*, X/6, Budae 1844, 813–814, nr. CCCLXXI. Као свој извор Фејер је навео дело Балтазара Адама Крчелића о историји Загребачке цркве, али је и оригинални документ сачуван у Каптолском архиву у Загребу: Kaptolski arhiv Zagreb, Acta loci communis (=KAZ, ALC) I, T 62; MNL-OL, Diplomataikai fényképgyűjtemény (=DF) 275096; S. Miljan, *Plemićko društvo*, 59. Како документ из Архива ХАЗУ нисмо били у могућности проверити, остаје недовољно јасно када су тачно чланови породице Терек стекли Грегориовац.

Још понеке одговоре даје нова даровница краља Жигмунда из 1427. године, отварајући, међутим, и нова питања и дилеме. Краљ 3. маја 1427. године, ради награде за верну службу – између осталог и у борби са Турцима „за повраћај дунавске луке“ (што се вероватно односи на битку код Никопоља) и рату са хуситима – свом драгом и оданом магистру и протонотару канцеларије Гргуру, сину Јурја Терека од Грегориовца и Тетачића (*fidelis nostri dilecti magistri Gregorii filii Georgii Thewruk de Gregoryowcz et de Tethachych, secretarie cancellarie nostre maiestatis prothonotarii*), даје оно што дотични већ држи у Грегориовцу, Крвавим Сузама и Трговишћу (другим именом Бањетрговишће) у Загребачкој жупанији (*Gregoryowcz predicta ac Kervavezolze et Tergovischye alio nomine Banyetergovischie vocatis in comitatu Zagrabiensi existentibus nunc apud manus ipsius magistri Gregorii*), са свим обрадивим и необрадивим површинама. Као Јурјеви саплеменици и супоседници јављају се брат Стјепан и рођак Ладислав, поменути и 1414. године, као и други сродници – Тома, син Вахте, затим Дионизије, син Стојка, те Никола, син Јурја сина поменутог Стојка такође Терека (навод није сасвим јасан, али изгледа да су прва двојица – Тома и Дионизије – братучеди раније наведене тројице). Ту су још и Карло и Стјепан, синови Стјепана званог Зоранић од Тетачића.¹²

Жигмунд се јасно позива на своју ранију даровницу, вероватно из 1414. године, додајући како су Тетачићи добили поседе због невере племића из Грегориовца и Крвавих Суза, као и невере Петра, сина племените Марице из Трговишћа и литерата Павла, сина Николе званог Татар од Млаке (*Pauli litterati filii Nicolai dicti Tatar de Mlacha*). Оно што остаје нејасно јесте када су сви ови поседи доспели у руке протонотара Гргура и његове породице. Већ смо рекли да се Гргуоров отац Јурај 1406. помиње као племић од Тетачића и Грегориовца 1406, а сам Гргур са предикатом од Тетачића 1414, те од Грегориовца и Тетачића 1426. и 1427, што у извесној мери отежава разумевање контекста стицања овог поседа. Но, ако то питање и оставимо по страни – ова даровница јасно додаје Гргуру и његовој братији посед Трговишће, чији се претходни држалац изневерио, али не и Млаку. То, дакле, значи, да је Павле Татар од Млаке – а Млака је овде племићки предикат, као што је и Тетачић – вероватно био поседник дела Грегориовца, Крвавих Суза или Трговишћа. Због редоследа набрајања делује да се ту ради о Трговишћу које није наведено 1414. године, али се одмах после сегмента посвећеног Павловој невери (у сарадњи са Босанцима) поново помиње невера Петра Маричиног из

¹² MNL-OL, DL 38515; S. Miljan, *Plemićko društvo*, 59, 259.

Трговишћа и племића који су раније поседовали Грегориовац (они су се изневерили краљу подржавајући Млечане).¹³ Дакле, Татар је могао имати свој удео у било ком од поменутих поседа. Зашто је ово питање толико важно? Зато што се управо за Павла Татара везује сарадња са Петром Павловићем.

Наиме, као што је претходно наговештено, наводи се да је Павле исказао неверу сарадњом са неким Босанцима, а посебно покојним Петром, сином Павла званог Раден (*prefatus Paulus quibusdam Boznensibus et signanter condam Petro filio Pauli dicti Raden*), док су пак Петар [од Трговишћа] и племићи из Грегориовца криви за колаборацију с Венецијом (*dictus vero Petrus et ydem nobiles olim de dicta Gregoryowcz Venetis nostris et regni nostri notoriis emulis adherendo*). Тешко је оспорити да је „Павле звани Раден“ заправо кнез Павле Радиновић, те да се у овом случају не може радити о војводи Петру Павловићу који се помиње у Хрвојевом окружењу крајем XIV и почетком XV века.¹⁴

Када су се ови издајнички акти десили? Краљ ни ту није прецизан, те само каже „у прошлим временима“ (*temporibus retrolapsis*). Но, без обзира на непрецизност података, сасвим је јасно да се сарадња дотичнога Павла Татара с Петром Павловићем одвијала пре 1420, године Петрове смрти, а готово изванредно *terminus ante quem* представља битка на Лашви (1415), последњи велики сукоб с угарском војском на простору Босне за живота кнеза Петра. Сасвим је могуће да се радило и о раздобљу пре прве Жигмундове даровнице, тј. пре октобра 1414. године, па чак и пре 1406, што би могло значити да је Петар или активно учествовао у серији ратова читаве Босне против Жигмунда и његовог племства (1398–1408) или је подржао Хрвоја Вукчића и протурског кандидата за босански престо, збаченог краља Твртка II, већ почетком друге половине 1414. године.¹⁵

¹³ „...quocumque, qualitercumque et quibuscumque ex causis et rationibus et presertim notam infidelitatis quorundam nobilium olim de dicta Gregoryowcz in aliis litteris nostris donationalibus super ipsis possessionibus Gregoryowcz et Kervavezolze quod ipsius magistri Gregorii ac Stephani carnalis et Ladislai filii Symonis similiter Thewruk dicti de pretacta Tetathych confectis, ut dicitur, nominatorum ac condam Petri filii condam nobilis domine Marchycha vocate de eadem Tergovischye et Pauli litterati filii Nicolai dicti Tatar de Mlacha quam prefatus Paulus quibusdam Boznensibus et signanter condam Petro filio Pauli dicti Raden dictus vero Petrus et ydem nobiles olim de dicta Gregoryowcz Venetis nostris et regni nostri notoriis emulis adherendo temporibus retrolapsis contra culmen nostre maiestatis...“ MNL-OL, DL 38515.

¹⁴ MNL-OL, DL 38515.

¹⁵ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 87–212; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 66–181; Е. Kurtović, *Sudbina Pavlovića u odnosima Bosne i Osmanlija*, Пад

Тешко је рећи шта је вероватније. Изостанак помена Турака у повељи из 1427. сугерише да се радило о сарадњи у ранијем периоду. С друге стране, Петрове везе са Хрвојем и Твртком II током 1414/1415. године су, што директно, што индиректно посведочене, а нису се све операције током те две године спроводиле у непосредној сарадњи с Турцима.¹⁶

Решења просопографских и географско-топографских питања која намећу две Жигмундове повеље можда би могла бацити додатно светло на ову дилему, али је до њих, нажалост, тешко доћи, бар на довољно поуздан начин. Загребачка жупанија у којој су се сви поседи поменути у повељама из 1414. и 1427. налазили једна је од већих жупанија краљевине Славоније, па и читаве Угарске. Имала је прилично комплексну организацију и обухватала је огроман простор шире околине Загреба, не мали део Горског Котара, Банију, Кордун, Доње Поуње и део Посавине.¹⁷ На том простору се налазило/налази неколико Трговишћа (што је назив за тип насеља) и већи број Млакâ (географски појам који означава локву), па чак, чини се, и бар два евентуално могућа Грегориовца, док је топоним Кржаве Сузе јединствен и, уз то, крајње необичан, али се такође не може убицирати јер данас не постоји.¹⁸ Иако би се могло претпоставити да су сви ови поседи били смештени у међусобном суседству или барем близини, то се не може утврдити са сигурношћу. У првој повељи се, као потенцијални краљевски људи, задужени за увођење Гргура од Тетачића у посед, помињу особе с племићким предикатима *de Goricha* (од Горице, што је веома чест топоним), *de Selyz* (можда од неког Желића или, пак, Желиза, што је било мађарско име града Жељезовце у Њитранској

Босанског краљевства 1463. године, гл. ур. С. Рудић – Д. Ловреновић – П. Драгичевић, ур. Н. Исаиловић, Београд–Сарајево–Бања Лука 2015, 10–18.

¹⁶ С. Ћирковић, *Две године босанске историје (1414–1415)*, Историски гласник 3–4 (1953) 29–42; Р. Engel, *Neki problemi bosansko-ugarskih odnosa*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU (=Zbornik OPZ HAZU) 16 (1998) 68–71; Ђ. Тошић, *Писмо дубровачког посланика Ивана Гундулића о смрти кнеза Павла Раденовића, Земља Павловића*. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003, 358–359, 363; Е. Kurtović, *Sudbina Pavlovića*, 13–16.

¹⁷ R. Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina. Mjestopisne i poviestne crtice*, Zagreb 1890, 13–19; Р. Engel, *Magyarország a középkor végén: digitális térkép és adatbázis [a középkori Magyar Királyság településeiről]*, Budapest 2001. (CD-ROM); Н. Исаиловић, *Један непознати извор*, 141. Опширније о племству Загребачке жупаније и његовим поседима: S. Miljan, *Plemičko društvo*, passim.

¹⁸ Р. Engel, *Magyarország a középkor végén* (CD-ROM); Н. Исаиловић, *Један непознати извор*, 141. Претрага на интернет порталима: <https://hungaricana.hu/en/>, <http://dizbi.hazu.hr/>, <https://books.google.com/> и <https://www.google.com/maps>.

жупанији у Словачкој) и *de Thathechych* (од самог Тетачића).¹⁹ Ти људи су, вероватно, били у некаквој вези са даропримаоцима или њиховим поседима, али чак ни ови топоними не упућују нас на решење јер су *homines regii* могли бити и из удаљенијих крајева.²⁰ Стога се, у извесној мери, мора прибећи спекулацијама.

Вероватноћа и доступни подаци би говорили у прилог тврдњи да се радило о подручју источно и јужно од Загреба, где је поуздано забележена активност босанске војске током сукоба.²¹ На основу укрштања поменâ наведених поседа или породица, у обзир долазе непосредна околина Загреба, околина Озља и Дуге Ресе, Туропоље, простор око Слуња и Огулина, као и Поуње.²² Прва помисао би била да се радило о Поуњу – околини Цазина, Пећиграда и Крупе, јер је познато да су Тетачићи, изворно из Лике (*de generatione Boith*), тамо имали поседе где су их угрожавали кнезови Благајски и племенити Ајтићи од Бузете (1421), а на

¹⁹ Јурај Тетачић, потенцијални *homo regius*, вероватно је био неки Гргуоров рођак, а не отац. *Selyz* су вероватно занста словачке Жељезовце, јер се тамошњи *homo regius* назива *Thomas, filius Beke*, што није типично име за јужнословенски простор, иако се и ту може срести. Видети: *ZsO*, I, ed. E. Mályusz, Budapest 1951, 664–665, nr. 5990; *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo (=CD Zichy)*, V, ed. I. Nagy, Budapest 1888, 90–91, nr. 82. *Homo regius Mathias de Gorycha*, поменут у повељи за Тетачића 1414. године, јавља се приликом увођења племића *de Cheke* у посед Бушевића код Крупе 1413. године (L. Thallóczy – S. Barabás, *A Blagay-család oklevéltára = Codex diplomaticus comitum de Blagay*, Budapest 1897, 233–234, nr. CXXXVII). Видети и: М. Радека, *Кордун у прошлости*, Загреб 1989, 205, 209.

²⁰ M. Rady, *Nobility, Land and Service in Medieval Hungary*, Houndmills–New York 2000, 70–74, 81, 175, 194.

²¹ P. Engel, *Neki problemi*, 67–71; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 42, 88–93, 121–142; J. Мргић, *Доњи Крају. Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002, 71–93; D. Karbić – S. Miljan, *Političko djelovanje kneza Pavla I. Zrinskog (1362.–1414.)*, *Zbornik OPZ HAZU* 30 (2012) 91–92, 98–102.

²² У претрази су коришћени следећи дипломатички зборници: G. Fejér, *CDH*, I–XI, Budae 1829–1844; L. Thallóczy – S. Barabás, *A Blagay-család oklevéltára*, Budapest 1897; E. Laszowski, *Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć „Zagrebačko polje“ zvane*, I, Zagreb 1904; L. Thallóczy – S. Barabás, *A Frangepán család oklevéltára*, I–II, Budapest 1910–1913; *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, VIII–XVIII, ed. T. Smičiklas et al., Zagreb 1910–1990; L. Thallóczy – S. Horváth, *Alsó-szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék) 1244–1710*, Budapest 1912; *ZsO*, I–XII, ed. E. Mályusz et al., Budapest 1951–2013, као и интернет портали <https://hungaricana.hu/en/> и <http://dizbi.hazu.hr/>.

том простору су сасвим поуздано забележени упади Босанаца у време када је Петар Павловић могао бити активан.²³ Познато је да је Хрвоје у периоду од 1398. до 1402. држао Дубичку жупанију, а Сану и Врбас и у дужем раздобљу. Неко време је контролисао и околину Бихаћа, а 1400. године је упадао у области Зринских и Крбавских кнезова.²⁴ На истом подручју је до угарско-босанских сукоба долазило и 1402–1408, а неколико пута је угарску војску предводио лично краљ Жигмунд.²⁵ До невере Жигмундовога племства могло је доћи у сваком тренутку, али најпре у времену криза везаних за претензије Ладислава Напуљског (1387–1394, 1398–1403) и обрачуна с Хрвојем (1413–1415). Једино су у тим раздобљима забележене офанзивне босанске акције. Највероватније је, ипак, да ангажмана Петра Павловића на овом подручју није било пре самог краја XIV и почетка XV века.²⁶

²³ R. Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina*, 166–168, 225–226; М. Радека, *Кордун*, 232–233; D. Karbić – S. Miljan, *Političko djelovanje*, 99–102; V. Klaić, *Građa za topografiju Ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkog društva* n. s. 6 (1902) 24; *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke = Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*, II/1, ed. I. Szentpétery, Budapest 1943, 155–156, nr. 2211; J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 338, br. 1323, 357, br. 1607, 365, br. 1730; isti, *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije (Inventar)* (II), *Zbornik HI JAZU* 3 (1960) 566, br. 2013–2014; *ZsO*, IV, 433–434, nr. 1892 (1414. године: *magistro Gregorio, filio Georgii dicti Therek de Thathetich*), 572, nr. 2525; *ZsO*, VIII, ed. I. Borsa – C. N. Tóth, Budapest 2003, 323–324, nr. 1060; S. Miljan, *Plemićko društvo*, 59, 193. Занимљиво је да се Гргур Тетачић, према регестима (у оригинал нисмо имали увид), у документу из 1421. упућеном бану Дионизију Марцалију, Николи Крчком, Петру Зринском и кастеланима Стеничњака, Храшћовице и Градеца, назива: *magistrum Gregorium, filium Georgii dicti Thwruk de Gregoiryowcz alias de Trebauich /Trebanich/, protonotarium regis*, а у документу из 1427. године упућеном бану Херману Цељском и подбану Петру Зринском: *Gregorium dictum Thewruk de Gregoryowcz de Tethachych, protonotarium regis*.

²⁴ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.–1416.)*, Zagreb 1902, 128–130, 135; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 215; П. Тошковић, *Дубица у босанско-угарским односима 1398–1402. године*, *Историјски зборник* 2 (Бањалука 1981) 43–53; М. Анчић, *Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne*, Zagreb 2001, 18–19, 261–262; Н. Исаиловић, *Повеља војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића угарском краљу Жигмунду и краљици Марији : Сучани, 23. август 1393. године*, *Грађа о прошлости Босне* 1 (2008) 94, 96; D. Karbić – S. Miljan, *Političko djelovanje*, 99–102.

²⁵ D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 121–154; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 100, 102, 109–112, 132–133, 144, 152–157, 164–166.

²⁶ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 128–130, 135, 140–158, 226–235; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 193–197, 240–244; P. Engel, *Neki problemi*, 67–71; idem, *The Realm of St Stephen*.

Па ипак, поуздано утврђене везе Тетачића с околином Цазина датирају из познијег раздобља (после 1415. године).²⁷ На другој страни, један Грегуровец се налази између Лепоглаве и Крапине, један код Крапинских Топлица, а ту су и Трговишће код Златар Бистрице и Велико Трговишће изнад Медведнице.²⁸ Колико се та места могу повезивати с поседима Тетачића – тешко је рећи, а ни дијалекатска обележја назива места не могу бити од велике помоћи. Проблем је и у томе што је од 1397. Загорје, у којима се претходно наведени поседи налазе, било посебна административна јединица (*comitatus*).

Међутим, за нас није најважније питање Тетачића и њихових посела, већ особе која је издала краља Жигмунда сарадњом с Петром

A History of Medieval Hungary 895–1526, London–New York 2001, 197–214; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 41–79, 87–114, 171–178, 196–212. Највероватније је да се невера славонских племића десила негде између 1398. и 1403. године, у време успеха странке Ладислава Напуљског и босанских продора у Славонију, јер је након тога Жигмунд оснажио и покренуо контраофанзиву против Босне, а његовој амнестији се прилагодио највећи број побуњених. Тешко је помишљати на могућност да је Петар Павловић могао бити активан у току првих година борбе Босне и Угарске (1386/1387–1394). У то време је, по свему судећи, морао бити премлад за учешће у рату, а операције у Славонији су махом вођене на самом почетку ратовања, 1386/1387. године.

²⁷ Тетачићи су, у том крају, добили Мутницу са градом Мутником, који су раније припадали Курјаковићима, тек 1430. године (KAZ, ALC I, T 176; MNL-OL, DF 275111; R. Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina*, 225–226; S. Mišjan, *Plemićko društvo*, 35, 38, 59). У документу из априла 1441. којим краљ Владислав Јагелонац на магистра Гргура преноси права на убирање прихода од мостарине на рекама Мутници и Которници наводи се: *magistro Gregorio, filio Georgii Theurewk de Thethachych et de Muthnicza, protonotario suo*. Исто се наводи и у акту издатом седам дана касније којим се Гргуру дају Тржац, Кузмићи и Дол у Загребачкој жупанији, преко реке Купе. J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (II), 566, br. 2013–2014.

²⁸ Један Грегуровец је у општини Миховљан, а један у општини Крапинске Топлице. Постоји општинско средиште Велико Трговишће, као и Трговишће у општини Храшћина. Ова места нису била одвише удаљена једна од других, али су припадала посебној области – комитату Загорје. У изворима је потврђено да се Грегуровец код Лепоглаве писао као Грегориовац. Видети: MNL-OL, DL 34468, 34758; V. Klaić, *Povelja, izdana u Varaždinu 15. listopada 1455. od kneza i bana Ulrika Celjskoga za samostan Pavlina u Lepoglavi*, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 10 (1908) 238–240; E. Mályusz, *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : első közlemény, *Levéltári Közlemények* (=LK) 3 (1925) 143, br. 36–37.

Павловићем – литерата Павла, сина Николе званог Татар од Млаке. Иако је породица Татара од Млаке релативно слабо документована, о њој постоје извесни подаци, а и Радослав Лопаших је покушао да да преглед њене историје, понекад уносећи додатну забуну.²⁹ Не рачунајући места с додатним придевима (нпр. Велика Млака, Мала Млака), једна Млака се налазила у Туропољу (она одговара доцнијој Великој Млаки), између Загреба и Велике Горице, једна код Раковца, источно од Загреба, али у саставу Крижевачке жупаније. Локава и водотокова који су носили назив Млака било је на десетине у Загребачкој жупанији.³⁰ Према Лопашиху, Татари од Млаке имали су централни посед на реци Мрежници, у Светом Петру Мрежничком, неколико километара јужно од Дуге Ресе, који се поистовећује са жупом цркве *Sancti Petri de Mlacha* наведеном у списку парохија Загребачке епископије (област Подгорје) из 1334. и 1501.³¹ Међутим, није сасвим јасно на основу којих све извора он извлачи такав закључак.

Погледајмо шта каже изворна грађа. Извесни Јурај, син Татара, помиње се као *homo regius* 1317. године, заједно с Мартином из Раковца, приликом увођења Ренолда Новоградског (*de Wyvar*) у посед Близне у Загребачкој жупанији. Исти људи се, у истом својству, помињу и приликом опходње поседа Ракитовца крај Саве 1344. године.³² Млака се ту не помиње, али се 1326. Помињу Никола и Јурај, синови Николе Петровог од Млаке, као и Бартол и Валентин, синови Ивана, стрица поменутих Николе и Јурја. За ове је, међутим, јасно да су племићи из (Велике) Млаке у Туропољу.³³ Низ докумената из 1343. године умањује

²⁹ R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice*, dop. E. Laszowski, Zagreb 1895, 21, 201, 224, 260, 305–308.

³⁰ *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* (= *Codex diplomaticus*), XII, ed. T. Smičiklas, Zagreb 1914, 429–431, br. 327; *Codex diplomaticus*, XV, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić, Zagreb 1934, 45, br. 30, 220–224, br. 157, 294–295, br. 209; *Codex diplomaticus*, XVI, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić – J. Stipišić – M. Šamšalović, Zagreb 1976, 211, br. 176, 248, br. 203.

³¹ F. Rački, *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, Starine JAZU 4 (1872) 218; J. Buturac, *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, Starine JAZU 59 (1984) 85; R. Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina*, 228; isti, *Oko Kupe i Korane*, 21, 201, 224, 260, 305–308; M. Радека, *Кордун*, 220, 224, 229–232, 239, 246, 260. По Радеки, Млака је био општи назив за подручје клисуре и тока реке Мрежнице око Дуге Ресе.

³² *Codex diplomaticus*, VIII, Zagreb 1910, 465, br. 383; *Codex diplomaticus*, XI, Zagreb 1913, 172, бр. 128.

³³ *Codex diplomaticus*, IX, Zagreb 1911, 310–311, br. 255; *Anjou–kori Oklevéltár*, IV 1315–1317, ed. Gy. Kristó, Budapest–Szeged 1996, 99, nr. 253. Сродници и потомци

дилему. Радило се о жалби Ивана и Јурја, синова Татара, племића од Моравча и Главнице, верних слугу угарског краља, које су узнемиравали бан Микац и Никола, син Петра Лудбрешког. Жупан и земаљски жупан Моравча су им потврдили отети им наследни посед Житомир (*Sytomerya*). Иста двојица су и сведоци једне пресуде моравачког жупана (1343), а Јурај је и пристав (1345).³⁴ Ловро, син Јурја званог Татар, био је 1366. фамилијар племенитог магистра Николе званог Тот, сина Гргура Суседградског, у чије је име ишао Загребачком каптолу да затражи препис једне раније каптолске исправе.³⁵

Делује да ствари постају још јасније након што се, исправом из 1382. године, наводи да је породица Јурја Татара од Млачице између себе поделила поседе Толмашица, Млака, Моравча и Житомер (1382).³⁶ Овај пут се јасно помиње и Млака, а на основу помена Житомира и породичних имена нема сумње да се ради о истој породици. Исте личности се јављају у парници вођеној 1393. пред краљевским суцем Иваном од Капле, око нове деобе поседа у Житомиру.³⁷ У спору опата

ових племића се срећу и касније, често и као *comites terrestres* Туропоља: MNL-OL, DL 13911, 32965, 33001, 37586; MNL-OL, DF 218753, 218764, 231197, 231208, 231235, 231753, 231893, 231905, 256512, 257186; E. Laszowski, *Povjesni spomenici*, I, 135–139, br. 138–141; *Codex diplomaticus*, XV, 280–281, br. 201, 282–283, br. 204; *ZsO*, XI, eds. T. Neumann – C. N. Tóth, Budapest 2009, 155–156, nr. 352, 483, nr. 1183, 592, nr. 1462. Видети и нап. 43 (о Николи Јурјевом од Млаке).

³⁴ *Codex diplomaticus*, XI, 41–42, br. 30, 45–46, br. 33, 91–93, br. 70, 95–96, br. 72, 224–225, бр. 173.

³⁵ *Codex diplomaticus*, XIII, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić – E. Laszowski, Zagreb 1915, 495–496, br. 361. О Татарима у служби породице Тота Суседградских постоји барем још један податак, важан за основну тему овог рада (видети текст везан за нап. 42).

³⁶ J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 319, br. 955. Ту су породицу чинили Јурјеви унуци – Никола и Иван, синови Павла, те Иван, Михаило (Миховил), Никола и Ловро, Јурјеви синови. Да ли је овај Јурај онај исти који се помиње 1317–1345, или пак неки други (нпр. његов истоимени син), није нам било могуће утврдити, иако след имена указује на то да је вероватније да се радило о првом случају. Није немогуће да је Никола, син Павла Јурјевог, заправо отац сарадника Петра Павловића – Павла, сина Николе званог Татар, поменутог у повељи из 1427. године (MNL-OL, DL 38515). О поменима Татара од Житомера (Житомира) видети и у: S. Mišjan, *Plemićko društvo*, 30, 59, 73, 130, 242.

³⁷ J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 326, br. 1107; *Codex diplomaticus*, XVII, eds. T. Smičiklas – S. Gunjača – J. Stipišić, Zagreb 1981, Zagreb 1981, 520–521, br. 371, 531–545, br. 380. Ту се наводе Иван, син (Павла) Татара, Михаило, син Јурја званог Татар, Никола, син Павла и Стјепан, син Иванов. У повељи је изложен

манастира Св. Марије у Топуском и Ласла Тетешија (Ладислава Титушевића) од Блиње око посета Жрново (1399) као *vicini* помињу се Јурај, син Матеја, Никола и Иван, синови Павла, као и Дионизије, син Ловре, сви од Млаке (али без придевка Татар).³⁸ Међутим, дилеме отвара Лопашевићев приступ, али и неки различито приређени документи. Према Дипломатару Жигмундовога времена, Иван, син Татара од Млаке (*Iwan filius Thatar de Mlacha*) помиње као *vicinus* и *cometaneus* у документу из 1396. у коме се наводе горички племићи, град Липа на реци Добри која тече свега неколико километара западно од Мрежнице, као и топоним *Peech*, који овде, по Лопашевићу, означава Дугу Ресу, а не Пећиград код Цазина. Међутим, друга издања исте исправе нуде различито читање речи *Thatar*.³⁹ Уз то, извесни Никола Татар (1402) – можда отац нашег Павла – а затим и Петар, син Михаила (Миховила) Татара (1412), помињу се и источно од Карловца према Топуском, на простору који се налази на споју река Купе и Утиње, где чак постоји извесни водоток звани Млака (*quoddam cursum pluviale qui dicitur Mlaka*).⁴⁰ Затим се, 1414. године, помиње Фабијан Татар од Млаке који продаје неке поседе у Загребачкој жупанији Еберхарду Албену, загребачком епископу.⁴¹

краћи историјат Татара од времена краља Лајоша Великог – као њихови родоначелници се наводе Иван и Јурај, синови Татара, племићи *ultra fluvium Zawa in comitatu Zagrabiensi existentes*, а као њихови поседе *Mlaka*, *Katasycha*, *Berlouch*, *Marocha* и *Sytomerya*.

³⁸ *Codex diplomaticus*, XVIII, eds. T. Smičiklas – D. Rendić-Miočević etc., Zagreb 1990, 445–453, br. 313. Видети и: *CD Zichy*, VIII, ed. E. Kammerer, Budapest 1895, 587–590, nr. 405.

³⁹ *ZsO*, I, 479–480, nr. 4346. У *Miscellanea. Državni arhiv Zadar*, I, Zadar 1949, 20, br. 10 стоји *Iwan, filius Thome de Mlacha*, док се у *Codex diplomaticus*, XVIII, 105, br. 75 наводи *Iwan, filius Thair de Mlacha*. У оригинал, који се налази у Задру, нисмо имали увид. Видети и: R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 260, 303, 305–307, 313, 322; J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 379, br. 1955. Према Радеки, Пећ је заправо назив за Бариловић и/или Тоуњ. М. Радека, *Кордун*, 195, 213, 227–228, 242, 256–257.

⁴⁰ *ZsO*, II/1, ed. E. Mályusz, Budapest 1956, 259, nr. 2159–2160; *ZsO*, III, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1993, 499, nr. 2069. Видети и: *ZsO*, II/1, 112, nr. 922.

⁴¹ *ZsO*, IV, 637, nr. 2855; S. Miljan, *Plemićko društvo*, 30, 73, 242. Лопашевић наводи да је Фабијан био и кастелан Озља и поседник у оближњој Томашници (коју Лопашевић идентификује као Толмашицу из раније поменуте исправе из 1382. године), а да му је син Јурај Фабијанић држао Кључ на Мрежници, који је заменио са Бернардином Франкапаном за Стативе на Добри (R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 307–308; М. Радека, *Кордун*, 224). Извесни Гашпар, син Ивана Житомерског,

Најзад, за наше истраживање је индикативан и помен литерата Павла, сина Николе Татара (*Paulus literatus, filius Nicole dicti Thatar*), који је маја 1429. године, заједно са неким Миклином, био кастелан Костајнице, града у поседу Ладислава Тота Суседградског. Поменути два кастелана Костајнице, уз једног који је службовао у Комоговини, измирили су се са људима и кметовима свога господара Ладислава Тота и са онима Ласла (тј. Ладислава) Тетешаја чију су Блињу били опленили. Остаје, ипак, нејасно да ли је могуће да је исти литерат Павле, син Николе званог Татар, био поменут као издајник 1427, а да је вршио дужност кастелана 1429. године, односно да ли се ради о две различите личности упадљиво идентичног имена и епитета, искључујући само изостанак помена Млаке. Занимљиво је приметити и да су Костајница и Комоговина, на простору данашње Баније (Бановине), такође припадале Загребачкој жупанији, те уједно биле на путу босанских напада крајем XIV и почетком XV века. Поред тога, јасно је документовано да су и други племићи Татари, односно племићи од Млаке били присутни на том подручју.⁴²

Од свих наведених имена би се могао склопити сасвим смислен родослов, али њихова типичност (готово све су крајње честа хришћанска имена) умањује поузданост закључака. Присуство породице у областима удаљеним од централних поседа може се објаснити службом у тим крајевима или стицањем нових поседа. Лопашећ сматра да су Татари најпре деловали на простору који назива Горички жупанат, конкретно у околини Дуге Ресе и Озља, а сматрао је да су могли бити сродници Тотарића од Млаке у Туропољу, јер се и сами некада називају Тотарићима.⁴³ Међутим, док се Млака (евентуално) и Толмашица заиста

жалио се да му је Бернард(ин) Франкапан са синовима насилно заузео каштел Оток или Млачја (*Mlachya*) на реци Мрежници. Иако је овај документ заведен под 1413. годином, свакако се ради о 1513. години. Видети: J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 348, br. 1475. Лопашећ наводи и да се 1400. јавља и Стјефан Татар од Млаке, можда исти онај поменут 1393. године (R. Lopašić, *Hrvatski urbari*, I, Zagreb 1894, 206).

⁴² MNL-OL, DL 80206; *CD Zichy*, VIII, 379–380, nr. 258; S. Miljan, *Plemićko društvo*, 130. Можда се вреди запитати да ли је Павле Татар могао бити амнестиран, али у том случају вероватно не би изгубио поседе.

⁴³ R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 307–308; L. Thallóczy – S. Barabás, *A Frangepán család oklevéltára*, I 1133–1453, Budapest 1910, 173–174, nr. CCVII; L. Thallóczy – S. Barabás, *A Frangepán család oklevéltára*, II 1454–1527, Budapest 1913, 33–34, nr. XXXIII, 43–44, nr. XLI, 66–68, nr. LXII, 72–76, nr. LXVI, 323–324, nr. CCCXV; *CD Zichy*, XII, ed. P. Lukcsics, Budapest 1931, 131, nr. 106; J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (II), 636, br. 3049, 639, br. 3092; *ZsO*, VI, eds. E. Mályusz – I. Borsa,

могу односити и на околину Дуге Ресе, Житомер (Житомир) и Моравча (Моравче) се налазе на прилично удаљеном простору – североисточно од Загреба, недалеко од Светог Ивана Зелине.⁴⁴ Моравче се наводи као дистрикт, који је, попут Калника, имао своје градокмете и посебну организацију. Лопашећ констатује везу Татара с овим простором, али је третира као секундарну, везујући њихов предикат од Млаке за Светог Петра Мрежничког. Његови закључци се не могу лако дискредитовати, али једним делом остају спорни.⁴⁵ Такође је важно још једном напоменути да је сарадник Босанаца, Павле Татар од Млаке, можда имао поседе и даље од свог изворног средишта, по коме је носио племићки предикат.⁴⁶

Budapest 1999, 293–294, nr. 1003; М. Радека, *Кордун*, 12–14, 230. Један од Тотарића се заиста назива Стјепаном, сином Јурја Тотарића од Житомерја (1486), а сами Тотарићи од Млаке се често помињу управо у околини Дуге Ресе, па се може помислити да се ради о једној те истој, разгранатој породици. Па опет, недоследност у поменима (Татари, Татари од Млаке, Тотарићи, Тотарићи од Млаке, племићи од Млаке итд.) чини ту помисао непоузданом. На простору Туропоља, али и источно од Загреба, па и у околини Зелине и Беденице, у раздобљу 1417–1424 помиње се и Никола, син Јурја од Млаке, понекад као *iudex nobilium* (*CD Zichy*, VIII, 156–157, nr. 107–108; *ZsO*, III, 389, nr. 1553; *ZsO*, VI, 100, nr. 163, 293–294, nr. 1003, 445–446, nr. 1688; *ZsO*, VIII, 82, nr. 199; *ZsO*, XI, 169, nr. 405, 177, nr. 436, 271, nr. 673). Но, делује да је он пре представник туропољског племства. Видети и: J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 302, br. 442.

⁴⁴ Житомир је у саставу града Свети Иван Зелина, а Моравче у саставу града Загреба. Места су међусобно удаљена око девет километара. Село Томашница постоји недалеко од града Озља у чијем се саставу налази, али постоји и Томашевец код Зелине. Лопашећ и још неки аутори поистовећују Млаку са Св. Петром Мрежничким, иако постоји и село Млака, недалеко од Зелине. Међутим, то је село било везано за властелинство Раковец у Крижевачкој жупанији. R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 20–21, 36, 174, 177, 184, 201, 216, 220, 260, 303–309, 320; *Codex diplomaticus*, XVIII, 281, br. 182, 282–284, br. 183.

⁴⁵ „*Druga znamenita vlastela na Mriežnici bili su Tatari, ili Tatarići te Hrelčići zvani. Oni su se pisali obično plemićima od Mlake ili Otoka, ali držeći već u četrnaestom veku imanje Žitomir u nekadašnjoj županiji moravačkoj, poznati su i pod imenom Žitomirski. Po svojoj prilici ovi mriežnički Tatari potomci Tatara, koji za kralja Bele IV. provališe u Hrvatsku i kod nas ostaše. Takovih porodica bilo je u Hrvatskoj i više, a među njih brojilo se i pleme Tatarića u Turovom polju, koje se 16. veka često spominje.*“ R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 306–307. Лопашећ се позива и на исправе из Архива ХАЗУ, којих, међутим, нема у инвентару Стипишића и Шамшаловића (видети: R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 306, нар. 3).

⁴⁶ За овакву хипотезу је важан већ узгред поменути податак да је опат самостана у Топуском 1402. године због невере и опустелости поседа (*ob sui infidelitatis*

Било како било, занимљива је чињеница да је један племић из Загребачке жупаније, можда чак не из оних њених делова најближих Босни, остао без поседа због сарадње са сином источно-босанског магната. Како је Петар Павловић апострофиран својим личним именом, нема сумње да се радило о активности у којој је он наступао као предводник.

Друга исправа која доноси податке о Петру, од 28. октобра 1417, не отвара дилеме. Сачувана је у збирци породице Кубињи, а издао ју је Шомођски конвент, са циљем да озваничи одређене поседовне промене на основу споразума две уговорне стране које су пред конвент дошле. Прву страну су чинили магистри Бартоломеј (Бартол), Емерик (Мирко) и Ласло (Ладислав), синови Ладислава Фанчија Грђевачког, заступајући и свога полубрата Ивана и Бартоловог сина Стјепана, као и све своје наследнике. Друга страна у споразуму била је предвођена магистром Павлом, сином Матије од Ковара (*Kowari*), који је представљао и своје синове Ладислава и Ивана. Извршена је следећа трансакција – Ладислав Грђевачки је уступио читаву своју половину поседа Сазд у Хонтској жупанији (данас Саздице у Њитранском крају у јужној Словачкој) Павлу Коварију и његовим наследницима, јер је речени Павле дао 2.000 дуката када је Бартол Грђевачки био заробљен у Босанском краљевству, у сукобу с Турцима, и када је доспео у окове Петра, сина Павла сина Раденовог

causam et desolationem possessionum) одузео извесном Николи Татару (подсетимо да је Павле, оптужен за сарадњу са Петром Павловићем, био син Николе званог Татар од Млаке) самостански *predium* Стрмец и предао га павлинском самостану Злат у данашњем Славском Пољу на Петровој гори, код Перне (*in monte Sancti Petri prope Perniam*). Изгледа да тај предиј није био предалеко од Топуског (можда код села Бовића), али ни то није извесно јер се као његове међе наводе само микротопоними (*Podczestnyak, Klen, Pechewye, Glynnak, Klanyacz Keruani, Ztepanowecz*) и међе племића Бонића/Бовића. Не знамо да ли је ово назнака која има везе и са неверством Павла Татара од Млаке, али је вредна помена јер су ту били актуелни босански упади на прелазу из XIV у XV век. Видети: MNL-OL, DL 34681, 34682; R. Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, 224; M. Радека, *Кордун*, 200, 213–214, 241; E. Mályusz, *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : (harmadik közlemény), LK 6 (1928) 195, nr. 6, 196, nr. 7; *ZsO*, II/1, 259, nr. 2159–2160. Исто тако је занимљив податак да су синови племенитог Михаила Матејевог од Млаке – Јурај и два Блажа – 1410. платили казну Павлу Чупору, загребачком и крижевачком жупану, јер се ни они, ни његови људи нису појавили пред градом Крупом, а нису платили ни порез „војштину“ (MNL-OL, DL 33807; *ZsO*, II/2, ed. E. Mályusz, Budapest 1958, 408, nr. 7873).

(Радиновог), те се морао откупити са 8.000 дуката.⁴⁷ Дакле, Грђевачки су се Коваријима одужили уступајући им свој део Саздица, због новчане помоћи коју су им пружили у тренутку када се Бартол Грђевачки, вероватно најстарији члан тог огранка породице, нашао у босанском заточеништву и када је затражен откуп у веома високом износу.⁴⁸

Ко су били Фанчи Грђевачки (*Fántsy de Gordova*)? Радило се о значајној породици из Славоније, која се у изворима јавља од XIII века. Презиме Фанчи су добили по имену једног од својих првих значајнијих предака (Фанчу), док су свој племићки префикат – Грђевачки, добили по поседу Грђевац (*Gordova*) у Крижевачкој жупанији, стеченом пре 1248.⁴⁹

⁴⁷ „...*prefatusque Bartholomeus pridem in regno Boznensi inter alios barones et regni proceres pro fide Christiana in conflictu cum Turcis habito captus vinculisque Petri filii Pauli filii Raden mancipatus extitisset ipseque Batholomeus de ipsa captivitate non aliter nisi solutis octo milibus florenorum se liberare potuisset.*“ MNL-OL, DL 69386; *ZsO*, VI, 305, nr. 1046; I. Borsa, *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban* (Forrásközlés) (Hetedik közlemény) 1401–1420, Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv (=SMM) 32 (Kaposvár 2001) 61, nr. 772. На полеђини стоји белешка: „*Secunda perpetuatio super mediatate Zaazd per filios Fanch Paulo de Koaar(!) facta*“, што указује на то да је већ раније дошло до некакве трансакције између Грђевачких и Коварија. Да ли је то била замена половине Саздица за Кишкер у Нogradској жупанији 1414. (видети нап. 48) или је до препуштања друге половине дошло и нешто пре јесени 1417. када би на делу била „*secunda perpetuatio*“, није сасвим јасно. Изгледа да су још неки људи полагали право на Саздице или делове тога поседа.

⁴⁸ О поседу Ковар – данас Коларе (Koláre) у јужној Словачкој, у Банскобистричком крају – и породици Ковари видети: I. Bakács, *Hont vármegye Mohács előtt*, Budapest 1971, 142–144, 326–332 и даље према регистру. О Саздицама, које су Грђевачки стекли 1408. године након неверства Михаила, сина Ивана Сарацена (*ZsO*, II/2, 178–179, nr. 6389), видети у: I. Bakács, *Hont vármegye*, 77–78, 201, 237, 288, 293, 327, 407 и даље према регистру. Ковари су неколико година раније, заменом поседа са Грђевачким, стекли другу половину Саздица, а посед су објединили 1417. Видети: MNL-OL, DL 14110, 69440, 69411, 69429, 69452, 69466, 69467, 69469, 69474; *ZsO*, IV, 360–362, nr. 1521, 426, nr. 1856, 465–466, nr. 2031, 475, nr. 2077–2078, 483, nr. 2097, 506, nr. 2211, 507, nr. 2116; *ZsO*, VI, 305, nr. 1046, 371–371, nr. 1334; *ZsO*, VII, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 2001, 240, nr. 901–902, 249, nr. 958, 351, nr. 1490; *ZsO*, VIII, 385, nr. 1269; *ZsO*, IX, eds. I. Borsa – C. N. Tóth, Budapest 2004, 244, nr. 765; *ZsO*, X, ed. C. N. Tóth, Budapest 2007, 160, nr. 327; *ZsO*, XI, 604, nr. 1505; I. Borsa, *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban 1401–1420*, 48, nr. 741, 50, nr. 745, 61, nr. 772; K. Tóth, *A Palásthy család levéltára 1256–1847. Kutatási segédlet*, Esztergom 2001, 121, nr. 148, 121, nr. 150, 127–128, nr. 166–167, 128, nr. 169, 129, nr. 170, 140, nr. 196, 157, nr. 240.

⁴⁹ I. Nagy, *Magyarország családai: czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, IV, Pest 1858, 113–115; idem, *Magyarország családai: czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*

Данас је то насеље и општинско седиште Велики Грђевац у Републици Хрватској.⁵⁰ Најзначајнији представник овог рода био је Ладислав, син Ладислава, Грђевачки, који је, почетком XV века, заједно с Павлом Бешењем од Ездега, вршио дужност славонско-хрватско-далматинског бана (око 1402–1404), ратујући са Босном и побуњеним угарским племством у пограничју, с ограниченим успехом. Ладислав је, због својих заслуга за Жигмунда Луксембуршког, у својству дворанина и службеника, успео да прошири породичне поседе и уздигне свој род. Синови су му носили титулу магистра, а неки од њих су били и витезови краљевског двора и означавани су епитетом *magnificus*.⁵¹ Главно тежиште поседа

(Pótlék-kötet), Pest 1868, 227–228; *Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephanskronen (Supplementband)*, eds. G. von Csergheö – J. von Csoma, Nürnberg 1894, 47, tafeln 31; *Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Der Adel von Kroatien und Slavonien*, ed. I. Bojničić, Nürnberg 1899, 46, tafeln 34; *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke = Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*, II/2–3, eds. I. Szentpétery – I. Borsa, Budapest 1961, 266–267, nr. 3072; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, I, Budapest 1996, 294, 456, 465; idem, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, II, Budapest 1996, 72; idem, *Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Középkori magyar genealógia*, Budapest 2001. (CD-ROM).

⁵⁰ Велики Грђевац је раније био у саставу општине Грубишно Поље, а данас је део Бјеловарско-билогорске жупаније.

⁵¹ MNL-OL, DL 12696; G. Fejér, *CDH*, X/4, Budae 1841, 200–202, nr. LXXXVI, 206–208, nr. LXXXIX, 233–237, nr. CIII, 289–292, nr. CXXIV–CXXV, 307–308, nr. CXXIX, 311, nr. CXXXI, 330–332, nr. CXLIX–CL, 480–484, nr. CCXVII, 746–747, nr. CCCXLI; idem, *CDH*, X/5, Budae 1842, 47–48, nr. VII, 92–93, nr. XXXI, 400–404, nr. CLXXXI, 449–450, nr. CCII; idem, *CDH*, X/7, Budae 1843, 148–168, nr. XLII, 634–638, nr. CCXCVIII; idem, *CDH*, X/8, Budae 1843, 469, nr. CCXXXVII, 570–581, nr. CCLXXIV; I. Nagy – I. Páur – K. Ráth – D. Véghely, *Hazai okmánytár = Codex diplomaticus patrius*, II, Győr 1865, 169–170, nr. 121; I. Nagy, *Sopron vármegye története*, II, Sopron 1891, 31, nr. 25; *Codex diplomaticus*, XVIII, 352–353, br. 243; *ZsO*, I, 519, nr. 4702, 524, nr. 4748, 590–591, nr. 5355, 600, nr. 5452; *ZsO*, II/1, 227, nr. 1915, 232, nr. 1958, 244, nr. 2035, 286, nr. 2422, 287, nr. 2428, 316, nr. 2711, 340, nr. 2904, 341, nr. 2906–2907, 362, nr. 3079, 362, nr. 3084, 365, nr. 3100, 367–368, nr. 3119–3121, 370, nr. 3138, 377, nr. 3190, 408, nr. 3448, 433, nr. 3657, 434, nr. 3660, 441–442, nr. 3697, 485, nr. 3982, 571, nr. 4652, 576, nr. 4694, 578, nr. 4704, 612–613, nr. 4913; *ZsO*, II/2, 5, nr. 5239, 6–7, nr. 5243, 178–179, nr. 6389, 182, nr. 6415, 234, nr. 6745, 255–256, nr. 6889, 259, nr. 6917, 259, nr. 6920, 293, nr. 7142, 408, nr. 7882; *ZsO*, III, 97, nr. 126, 227–228, nr. 759, 263–264, nr. 956, 363–364, nr. 1419; *ZsO*, IV, 176, nr. 677, 211, nr. 863, 216, nr. 891, 294, nr. 1231, 426, nr. 1856, 465–466, nr. 2031, 466, nr. 2035, 506, nr. 2211; *ZsO*, V, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1997, 186,

Грђевачких се почетком XV столећа премешта у Шомођску жупанију Краљевине Угарске, где је породица и раније држала велик број поседа, а имали су их и у бројним другим жупанијама.⁵²

Како историја Грђевачких није предмет овога рада, треба још рећи само неколико речи о Бартолу Грђевачком, који је допао заробљеништва у Босни. Он је, по свему судећи, био најстарији син бана Ладислава и једне племкиње, непознатог имена, ћерке Јакова од Зичија. Према истраживањима Пала Енгела помиње се од 1398. до 1439. године. Током своје каријере био је кастелан Калника (1405), означавао је као витез краљевског двора, дворанин, дворски фамилијар, вршио је и дужност судије, а носио је титулу магистра и јављао се с епитетом *magnificus*.⁵³

nr. 551, 449–451, nr. 1629, 460–463, nr. 1677, 535, nr. 1993, 548–549, nr. 2036, 587, nr. 2202, 605, nr. 2278, 680, nr. 2566; *ZsO*, VI, 305, nr. 1046, 322, nr. 1117, 326–327, nr. 1130, 347–348, nr. 1223, 355, nr. 1258, 395–396, nr. 1457, 421, nr. 1569, 423–424, nr. 1582, 478, nr. 1881; *ZsO*, VII, 87, nr. 211, 99, nr. 265, 133–134, nr. 392, 249, nr. 958, 359–360, nr. 1539, 430, nr. 1859, 501, nr. 2200, 502, nr. 2207, 535–536, nr. 2348; *ZsO*, VIII, 138–139, nr. 440, 259, nr. 877, 314–315, nr. 1027; *ZsO*, IX, 345, nr. 1077; *ZsO*, XI, 110, nr. 268, 180, nr. 445, 210, nr. 530, 220, nr. 564, 385, nr. 934, 458, nr. 1112; *ZsO*, XII, eds. C. N. Tóth – B. Lakatos, Budapest 2013, 160–161, nr. 381, 260–261, nr. 691; I. Borsa, *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban 1401–1420*, 20–21, nr. 647–648, 21, nr. 650, 22, nr. 652, 32, nr. 688, 35, nr. 698, 36–37, nr. 701, 39, nr. 709, 44, nr. 725, 45, nr. 728, 48–49, nr. 742–743, 51, nr. 747, 53, nr. 757, 54–55, nr. 758, 56–58, nr. 761, 61, nr. 772; D. Csánki, *Körösmegye a XV-ik században*, Budapest 1893, 24, 32, 50, 85, 121, 129; P. Engel, *Magyar középkori adattár* (CD-ROM); C. N. Tóth, *Vingarti Geréb Péter országbíró ítéletlevele 1498-ból*, LK 73 (2002) 131–175; idem, *A Gordovai család vagyoni helyzete 1424-ben*, Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányok a magyar középkorról, ed. T. Neumann, Budapest 2004, 271–290; T. Pálosfalvi, *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526*, Budapest 2014, 111–118.

⁵² D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* II, Budapest 1894; *ibidem*, III, Budapest 1897; *ibidem*, V, Budapest 1913 (коришћено према: *Arcanum DVD konyvtar IV : csaladtortenet, heraldika, honismeret*, Budapest 2003); S. Borovszky, *Magyarország vármegyéi és városai (=MVV) : Vas vármegye*, Budapest 1898, 554; idem, *MVV : Komárom vármegye és Komárom*, Budapest 1907, 122, 555; idem, *MVV : Torontál vármegye*, Budapest 1912, 91; idem, *MVV : Somogy vármegye*, Budapest 1914, 37–38, 40, 43, 53, 59–60, 73–74, 76, 93–94, 98, 103–106, 108–109, 118, 139, 149, 152, 155, 159–160, 166, 172, 364, 372, 382, 409, 411, 413, 441, 594, 617–618.

⁵³ MNL-OL, DF 230850, 258090; S. Katona, *Historia regum stirpis mixtae*, Tom. V. Ord. XII 1410–1439, Budae 1790, 96; G. Fejér, *CDH*, X/7, 148–168, nr. XLII; E. Mályusz, *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : hetedik közlemény, LK 10 (1932) 101, nr. 84; P. Lukcsics,

Нема сумње да је он заробљен у бици у Лашви јула 1415. године, у којој су првенствено учествовали племићи из Славоније и јужне Угарске, прецизније северни суседи Краљевине Босне и, уједно, дугогодишњи ривали Хрвоја Вукчића.⁵⁴ Документ који смо пронашли је, чини се, једини који сведочи о Бартоловом заробљавању. Бартолови синови и наследници, Стјепан и Петар, такође су заузимали релативно истакнуте положаје на краљевском двору и у својим локалним заједницама. Касније су били у служби Таловаца и других магнатских породица. Петров син Гашпар био је подбан (бановац) у Славонији 1490. године.⁵⁵

XV. századi pápák oklevelei, II, Budapest 1938, 246; *ZsO*, II/1, 576, nr. 4694, 612–613, nr. 4913; *ZsO*, II/2, 5, nr. 5239, 178–179, nr. 6389, 182, nr. 6415, 234, nr. 6745, 255–256, nr. 6889, 259, nr. 6917, 259, nr. 6920, 293, nr. 7142; *ZsO*, III, 97, nr. 126, 227–228, nr. 759, 263–264, nr. 956; *ZsO*, IV, 176, nr. 677, 211, nr. 863, 426, nr. 1856, 465–466, nr. 2031, 506, nr. 2211; *ZsO*, V, 186, nr. 551, 449–451, nr. 1629, 535, nr. 1993, 548–549, nr. 2036; *ZsO*, VI, 305, nr. 1046, 326–327, nr. 1130, 395–396, nr. 1457, 421, nr. 1569; *ZsO*, VII, 87, nr. 211, 99, nr. 265, 133–134, nr. 392, 359–360, nr. 1539, 501, nr. 2200, 535–536, nr. 2348; *ZsO*, VIII, 259, nr. 877, 314–315, nr. 1027; *ZsO*, IX, 345, nr. 1077; *ZsO*, XI, 110, nr. 268, 180, nr. 445, 210, nr. 530, 220, nr. 564, 385, nr. 934; *ZsO*, XII, 160–161, nr. 381, 260–261, nr. 691; J. Stipišić – M. Šamšalović, *Isprave u Arhivu JA* (I), 336, br. 1302; I. Borsa, *A szenyéri uradalom Mohács előtti oklevelei* (Második, befejező közlemény), *SMM* 10 (1979) 68–69, nr. 106; idem, *A Somogy megyei Levéltár Mohács előtti oklevelei*, *SMM* 14 (1983) 31–33, nr. 60; idem, *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban* 1401–1420, 35, nr. 698, 39, nr. 709, 44, nr. 725, 61, nr. 772; idem, *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban* (Forrásközlés) (Nyolcadik közlemény) 1421–1440, *SMM* 33 (2002) 10–11, nr. 818, 14, nr. 827, 14–15, nr. 829, 33–34, nr. 879; I. Kovács, *A türjei Premonteri Prépostság története*, *Zalai Gyűjtemény* 32 (Zalaegerszeg 1991) 30; *Levéltárak-kincstárak – Források Magyarország levéltáraiból 1000–1686*, Budapest–Szeged 1998, 42–49, nr. 10; P. Engel, *Neki probléméi*, 60; idem, *Magyar középkori adattár* (CD-ROM); T. Pálosfalvi, *The Noble Elite*, 112–113.

⁵⁴ P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 71–72; D. Lovrenović, *Bitka u Lašvi 1415. godine*, Raukarov zbornik : zbornik u čast Tomislava Raukara, ur. N. Budak, Zagreb 2005, 275–295; isti, *Na klizištu povijesti*, 175–178, 196–212; N. Isailović, *Sigismund of Luxemburg and the Veterans of the "Bosnian Wars"*, Hof und Kanzlei Kaiser Sigismunds als politisches Zentrum und soziales System = The Court and Chancery of Emperor Sigismund as a Political Centre and as a Social System, ed. P. Elbel, Wien–Köln–Weimar 2017. (у штампии).

⁵⁵ MNL-OL, DL 13829, 13782, 13787, 13933, 14952–14953, 15940, 32772, 39290, 44368, 67140, 101741, 103599, 103978; MNL-OL, DF 201295–201297, 201300, 201304, 201472; E. Mályusz, *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : első közlemény, *LK* 3 (1925) 106, nr. 16; I. Molnár,

Остаје још да се размотри питање како је Бартол доспео у заробљеништво Петра Павловића и када је из њега откупљен. Већ је речено да се сукоб с Турцима у Босанском краљевству односио на битку у Лашви. Да ли су Босанци, а са њима и Петар Павловић узели учешћа у бици? Готово сви угарски извори типски говоре о наведеној бици као о сукобу с Турцима, а не с Турцима и Босанцима.⁵⁶ То је наводило истраживаче да тумаче догађаје на следећи начин – Босна је у том тренутку подељена између присталица веза с угарским двором и присталица веза с Османлијама. Турци, са којима су и знатно раније одржавани живи контакти, долазе још 1414. на позив Хрвоја Вукчића, но њихови напади нису усмерени првенствено на Босну, већ на Угарску, па и земље Светог римског царства. Хрвојеве трупе највероватније нису следиле акинџијске упаде далеко од својих граница. Стога је могуће да је сукоб у Лашви заиста био конфликт надолazeће угарске војске с турским одредима који су се враћали из пљачке и онима који су долазили да те одреде одмене.⁵⁷ Цела Босна свакако није узела учешће у бици. То, међутим, не значи да турске присталице међу босанском властелом (а ту су, у том тренутку, пре свега Хрвоје и Павловићи, као и раније збачени краљ Твртко II) нису биле присутне у Лашви.⁵⁸ Из формулације у анализираној повељи из 1417. године није сасвим јасно да ли је Петар

A magyarországi pálosok „Zöld kódex“-ének Somogy megyei regesztái, Somogyi Múzeumok Közleményei 2 (1975) 224; F. Döry – G. Bónis – V. Bácskai, Decreta Regni Hungariae : Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457, Budapest 1976, 306, 336; C. N. Tóth, A somogy konvent oklevelei az Országos Levéltárban (Forrásközlés) (Kilencedik közlemény) 1441–1453, SMM 34–35 (2004) 20, nr. 981; T. Pálosfalvi, The Noble Elite, 113–118.

⁵⁶ С. Ћирковић, *Две године*, 33–38; исти, *О једном посредовању деспота Стефана између Угарске и Турске*, *Истраживања* 16 (2005) 229–240; D. Lovrenović, *Bitka u Lašvi*, 275–295; исти, *Na klizištu povijesti*, 196–212; Н. Исаиловић – А. Јаковљевић, *Шах Мелек (прилог историји турских упада у Босну 1414. и 1415. г.)*, *Споменица академика Симе Ћирковића*, ур. С. Рудић, Београд 2011, 448–453; N. Isailović, *Sigismund of Luxemburg and the Veterans* (у штампани).

⁵⁷ С. Ћирковић, *Две године*, 31–35; Н. Исаиловић – А. Јаковљевић, *Шах Мелек*, 441–453, 458.

⁵⁸ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 242–243. Нетачна је констатација да су се сви босански великаши окренули против Угара пре Лашве. Грешка је настала због погрешног разумевања хронологије дубровачког дописа с почетка августа 1415. године (видети: В. Ћоровић, *Хисторија Босне. Прва књига*, Београд 1940, 416–418; *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463*, Knj. I, Sarajevo 1942, 444–445).

заробио Бартола Грђевачког или су му га предали Турци. Но, независно од тога, јасно је да се наведени врло брзо нашао у његовим рукама.

Питање племенитих угарских заробљеника после битке у Лашви је више пута разматрано у историографији, а у скорије време у чланку Симе Ћирковића, те у чланку и поглављу синтетичке монографије Дубравка Ловреновића.⁵⁹ Да се закључити да су највиђенији заробљеници завршили у рукама самих Османлија – одведени су или у Турску или у турска упоришта на Балкану (на Косову, у Скопском крајишту). Неки су, пак, наводно завршили и у рукама Босанаца. Позната је прича о обрачуњу Хрвоја Вукчића са славонским баном Павлом Чупором. Иако није сигурно да ли је бан скончао на начин који је забележио хроничар Туроци, извесно је да се он није вратио из заробљеништва.⁶⁰ Док није тешко разумети да су поједини заробљеници завршили у рукама Вукчића или Петра Павловића, помало збуњује податак из једног писма да су се Ласло Тетеша (Ладислав Титушевић од Батмоноштора и Блиње) и један члан породице Албен (брат печујског епископа Ивана) ослободили од Турака и нашли у рукама Сандаља Хранића крајем октобра 1416. године. Они су, наводно, били код њега и очекивало се њихово ослобађање, само да би се касније испоставило да се Тетешајев случај и даље помиње, и то, чини се, сасвим независно од Сандаља. Тетеша, на крају, није дочекао ослобођење и умро је у заточеништву.⁶¹ Сандаљ је до Лашве био чврсти угарски присталица, а све до 1418. није с Турцима успоставио довољно чврсте односе, већ им је само повремено давао новац да га не би нападали. О његовом учешћу у сукобу из јула 1415. тешко да може бити говора.⁶²

⁵⁹ С. Ћирковић, *О једном посредовању*, 229–240; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 205–212.

⁶⁰ J. G. Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuine*, I, Turnaviae 1765, 375–377 (Joannes de Thwroc); С. Ћирковић, *Две године*, 33–35; J. Thuróczy, *Chronicle of the Hungarians*, trans. Frank Mantello, Bloomington 1991, 76–78; Z. Nikolić Jakus, *Obitelj Čupor Moslavački*, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru* 4 (2011) 285–287.

⁶¹ „...*me ex relatione fidedigna percepisse et in aures nostras devenisse, quomodo karissimus vir tuus Ladislaus Tutus, videlicet vir magnificus ex terra turcorum liberam habuisset exiendi facultatem, unacum fratre nostro, qui quidem nunc apud Zandalem gauderet de presenti.*“ *CD Zichy*, VI, ed. I. Nagy, Budapest 1894, 426–427, nr. 295 (26. октобар 1416); S. Miljan, *Familiaritas i klijentelski sustav unutar plemićkog društva Zagrebačke županije za vrijeme vladavine Žigmunda Luksemburškog (1387.–1437.)*, *Zbornik OPZ HAZU* 33 (2015) 115. Уп. С. Ћирковић, *О једном посредовању*, 238–239; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 209–210.

⁶² E. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 183–212.

Ако подаци о присуству двојице заробљеника у његовом окружењу 1416. нису пука дезинформација, он је до њих могао доћи или као посредник (преко веза са Турцима и Српском деспотовином) или тако што их је преотео неком другом босанском великашу – Хрвојевим наследницима или Павловићима.⁶³ Но, то све остаје на нивоу спекулација.

Бартол Грђевачки је, судећи према доступним изворима, ослобођен из заробљеништва сразмерно брзо – чини се да је већ у првој трећини 1416. био слободан и да је наступао заједно са својом браћом.⁶⁴ Не можемо знати када је тачно дошло до реализације откупа. Тешко је помислити да се то десило убрзо после битке у Лашви, пре убиства на Пареној пољани. Вероватније је да је трансакција обављена након што се Петар ослободио заточеништва у Бобовцу, а очи покретања акција против Сандаља Хранића. Павловићима је тада значио новац, а несумњиво су имали и турску подршку. Можда су чак Османлије тек тада изручиле Грђевачког кнезу Петру, као вид индиректне финансијске подршке, али је то мало вероватно. Износ који је тражен је био прилично висок, но поређења ради, треба рећи да су нешто истакнутији великаши (њих четворица – мачвански бан Иваниш Моровићи, угледни славонски племић Мартин Држанић Средички, Иван од Харапа, те Петар Хенриков од Спиша) за које је угарски двор прикупљао откуп, процењени на 65.000 дуката (16.250 по глави).⁶⁵

На крају се треба позабавити стављањем горе изложених података у шири контекст босанског политичког живота средином друге деценије XV века. Ако је први податак о учешћу Петра Павловића у ратовању са Угрима и магловит, други јасно сведочи о његовој сарадњи с Хрвојем и Турцима средином 1415. године. Да би се стекао потпун увид, мора се

⁶³ В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, 409–413. Према расположивим подацима, ниједан члан породице Албен није умро у турском или босанском заробљеништву, те ипак делује да информација која је саопштена октобра 1416. није била сасвим нетачна, мада је могла бити непрецизна или непотпуна (тако нпр. не можемо знати да ли су заробљеници заиста били заједно, нити да ли су заиста били код Сандаља). О породици Албен видети: М. Karbić, *Velikaška obitelj Alben i njezina uloga u hrvatskoj povijesti*, *Godišnjak njemačke zajednice* 19 (2012) 11–30.

⁶⁴ *ZsO*, V, 449–451, nr. 1629 (1. март 1416), 535, nr. 1993 (9. јун 1416), 548–549, nr. 2036 (19. јун 1416). Ниједан од наведених докумената не гарантује да је у време њиховог настанка Бартол био слободан. Међутим, он се у њима помиње, заједно са браћом, као актер судских процеса, а ничим се не наводи да је одсутан због заробљавања од стране Турака.

⁶⁵ J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 250–252; С. Ђирковић, *О једном посредовању*, 229–240; S. Miljan, *Familiaritas i klijentelski sustav*, 115.

дати осврт на положај Павловића на политичкој сцени Босне. Иако је деценијама био међу водећим личностима у држави (а пре свега у земљи Босни, централној области композитног краљевства), често као први или један од првих међу сведоцима на повељама и, уједно, близак двору, кнез Павле је с временом дошао у сенку дуго свемоћног краљотворца Хрвоја Вукчића, а затим и млађег и амбициозног Сандаља Хранића. Можда се управо због њихове важности, а посебно статуса потоњег – војводе у земљи Босни, Павле и није уздигао до војводске титуле.⁶⁶ Жена краља Остоје – Кујава, била је сродница Павловића, што је за породицу испрва морала бити корисна чињеница. Чини се да Остојин први пад није наштетио Павловићима и да су они сасвим успешно сарађивали с новим владаром – Твртком II и Хрвојем као његовим заштитником.⁶⁷ Извори су релативно оскудни, па је тешко рећи какав су став Павловићи заузели после промене Хрвојевог држања према Ладиславу Напуљском и краљу Жигмунду (1408). Изгледа да су они, налазећи се у таквом окружењу, следили став већинске властеле која је наставила отпор Угарској све до 1410/11. када су борбе постепено почели да смењују преговори, који су успешно окончани у другој половини 1411. Но, иако је у њих био укључен и кнез Павле, те су преговоре углавном водили Сандаљ Хранић и угарски штићеник – повратник на престо, краљ Остоја. Можда се такав утисак стиче само услед недостатка грађе, али делује као да су Павловићи били ношени политиком краља и Косача.⁶⁸ Кнез Павле је највероватније учествовао на турниру у Будиму 1412. године, у тренутку када је, иако међусобно завађена, практично цела Босна пристала уз краља Жигмунда.⁶⁹

⁶⁶ J. Радонић, *О кнезу Павлу* (I), 39–62, (II), 34–61; E. Kurtović, *Dileme*, 252–253.

⁶⁷ P. Živković, *Tvrtko II*, 22, 40–43; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 114–117, 128–129, 133, 136, 141–142; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара*, 131–144.

⁶⁸ J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 202, 204; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 221–224; В. Ђоровић, *Хисторија Босне*, 400–408; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 211–212; М. Анчић, *Na rubu Zapada*, 15–19, 262–267; П. Рокаи, *Павловићи и угарски краљеви*, Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003, 161–166; E. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 183–185. Шишић грешни када каже да се и Сандаљ измирио са Жигмундом 1408. године, па касније опет изневерио (F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 204).

⁶⁹ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 224; С. Ђирковић, *Историја Босне*, 240; E. O. Filipović, *Viteške svečanosti u Budimu 1412. godine i učešće bosanskih predstavnika*, Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998), ур. D. Lovrenović, Sarajevo 2010, 288, 297, 303–304.

Поуздану промену је донела 1414. година. Кнез Павле се не помиње у склопу експедиције у којој се нашао велики војвода Сандаљ, борећи се, уз снаге деспота Стефана, у османском рату око престола између султанâ Мусе и Мехмеда I, и то на страни Мехмеда. Не чини се, међутим, да тај податак нужно указује на његове евентуалне везе са Хрвојем, јер нису пале ни оптужбе да је са њиме сарађивао у стварним или наводним нападима на Сандаљево земље. Штавише, делује да се сâм Павле није имао за шта окривити ако се посматра његово деловање пре средине 1414. године, односно пре проласка Турака кроз Босну.⁷⁰ Очито је да су Турци, користећи природну путању, провалили у Босну управо кроз његове области, због чега се Павле и жалио Дубровчанима чији су племићи и грађани, Хрвојеви људи, били одговорни за довођење и спровођење османских трупа.⁷¹ Међутим, убрзо након те жалбе, чини се да је, можда под притиском околности, дошло до промене политичког усмерења Павловића. Да ли је томе кумовао првенствено кнез Павле или његов син, кнез Петар, тешко је рећи.

Иако је сва Босна, изузев нападнутог Хрвоја, наступала проугарски током 1413. и прве половине 1414, а већина је то наставила да чини и све до друге половине 1415. године, што је вероватно био и став државног сабора, Павловићи су, по свему судећи, склопили некакав споразум са Турцима убрзо након што су почели њихови упади. Почели су да подржавају Твртка II који се с Османлијама вратио у Босну и нашао у дубровачком залеђу (вероватно у требињском делу области Павловића), окрећући тако леђа Угарској, али и Босни, оличеној у сабору и краљу Остоји са којим су били и родбински повезани.⁷² Повезаност с Хрвојем до сада се сматрала начелном, посредном и површинском, али је она можда била суштинске природе, те Петров разговор с дубровачким послаником уочи убиства кнеза Павла није био сачињен само од пуких „лажи и претњи“.⁷³

⁷⁰ G. Fejér, *CDH*, X/5, 404–411, nr. CLXXXII; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje*, 226–233; С. Ћирковић, *Две године*, 29–30; исти, *Историја Босне*, 240–242; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 166, 169–178; Д. Маликовић, *Павловићи и Турци*, Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003, 172–174.

⁷¹ J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 737; С. Ћирковић, *Две године*, 30–31; Е. Kurtović, *Sudbina Pavlovića*, 13; Н. Исаиловић, *Михаило Кабуџић, дубровачки одметник – босански дипломата*, ИЧ 56 (2008) 395–397.

⁷² С. Ћирковић, *Две године*, 31, 39–40; Р. Živković, *Tvrtko II*, 68–70; Е. Kurtović, *Sudbina Pavlovića*, 13–14.

⁷³ Ђ. Тошић, *Писмо дубровачког посланика*, 358, 363.

У светлости тих информација није тешко схватити и објаснити исход састанка на Пареној пољани, али се вреди запитати зашто су Павловићи на тај састанак пристали. Можда је најлакше објашњење недостатак осећаја за размере почињеног прекршаја код кнеза Павла, односно осећај политичке надмоћи после недавне турске победе и катастрофалног угарског пораза у Лашви и код Павла Радиновића и код Петра Павловића. Очекивало се да је њихово политичко усмерење однело превагу, а Павловићи су били, између осталог због географског положаја својих поседа, принуђени да делују у оквирима државног апарата Босне, што је Хрвоје, чији су поседи били на западу, *de facto* престао да чини већ почетком 1409. године.⁷⁴ Сматрамо да Хрвојево одсуство са састанка није потребно тумачити неким посебним разлозима – он на такав састанак нипошто не би дошао јер су за њега „слога све Босне“ коју помињу дубровачки извори после Лашве, прецизније 6. августа 1415, и измирење са Сандаљем били оно што заправо и јесу представљали – пуки привид.⁷⁵ Павловићи су, пак, своју лошу процену скупо платили, као што ће и њихове противнике, мада не подједнако скупо, коштати чињеница да нису затрли читаву породицу на Пареној пољани.⁷⁶

⁷⁴ С. Ћирковић, *Русаика господа*, ИЧ 21 (1974) 12–14. Степен самосталности који је, у односу на Босну, имала Хрвојева област од 1409. до 1416. касније ће имати само област херцега Стјепана Вукчића Косаче. Међу русашком господом, само њих двојица се могу без икакве задршке назвати обласним господарима.

⁷⁵ J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 251 („*Bosna si e tucta quanta in una volunta contra li Hungari et che Sandal se a pacificato con Hervoiie, et che imperador a lor conferma per lor re Hostoia*“); С. Ћирковић, *Две године*, 38; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 200–201, 215; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 202–211. Нема назнака да је Хрвоје изостао са састанка због болести, за разлику од краја те године када је таквих назнака побољевања, макар и индиректних, било (С. Ћирковић, *Две године*, 40–41; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, ИЧ 54 (2007) 139–140). Међутим, сматрамо да се он, практично, ни у ком случају не би појавио на састанку или сабору босанске господе. Његови односи са већином политичких актера били су изразито лоши од почетка 1409, а његова област готово да је деловала изван оквира Босанског краљевства. Ако искључимо турнир у Будиму из 1412. године, једина озбиљна назнака о могућем личном састанку Хрвоја, Сандаља и кнеза Павла била би једна одлука дубровачких власти да се потоњој двојници упути посланик у Сану (*in Sane*), 21. новембра 1410. године (N. Iorga, *Notes et extraits*, II, 127). Погрешни су наводи да је Хрвоје био на састанку у: *Poviest hrvatskih zemalja BiH*, 445, 448; V. Klaić, *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*, Sarajevo 1990², 253.

⁷⁶ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 244; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 212–216.

О самом обрачуна који је однео живот кнезу Павлу већ је довољно писано.⁷⁷ Нама остаје само да се осврнемо на неколико важних момената који се односе на улогу Петра Павловића и контроверзе у вези с њим. Најпре, Петар је детаљно преносио дубровачком посланику Хрвојеуве изјаве и планове, као неко ко је био детаљно упућен у њих, чини се из разговора уживо. Гундулић је, изгледа, у свом извештају изнео олаку оцену да он мисли да су то све лажи и претње. Павловић је можда и намеравао да застраши и остави јачи утисак, али саме информације нису нужно биле спорне.⁷⁸ Истраживачи су се питали и да ли је Гундулић хтео Хрвоја или Петра назвати лажовом.⁷⁹ Било како било, у светлости нових података не треба оспоравати да су њих двојица били непосредно повезани. Чињеница да је, у наставку дана, Петар био свезан и послат у Бобовац непосредно пре него што му је отац убијен, може значити не само превентивну радњу, већ и указивати на то да је он био означен као примарни кривац, односно као повод обрачуна.⁸⁰ Осим Сандаља и краља Остоје, већина присутних племића, па и учесника убиства, тек је уочи догађаја упућена у планове. Убиство кнеза Павла је, стога, за саму жртву, али и многе друге, ипак дошло као својеврсно изненађење, а сасвим је логично закључити да је он платио главом синовљеу директну издају и изневеравање читаве породице Павловића, као старешина свога рода.⁸¹ Оптужбе су биле сасвим умесне – Павловићи су окренули леђа краљу Босне, и поред породичних веза, као и краљу Угарске, без обзира на то што потоњи у том тренутку више није могао уживати отворену подршку оних који су на Пареној пољани бранили његову част, нити им на било који начин помоћи.⁸² Разуме се, издаја је могла бити повод иза кога су стајали и неки ефемернији мотиви као што су отимање поседа и прерасподела политичке моћи, али је тај повод био аутентичан.

⁷⁷ DAD, Lettere e commissioni di Levante 7, f. 133'–134' (24. август 1415); С. Ћирковић, *Две године*, 38–40; Р. Џивковић, *Твртко II*, 72–73; Р. Џошковић, *Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1403.–1423.)*, Croatica Christiana Periodica XIX/35 (1995) 28–34; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar*, 37–39; исти, *Писмо дубровачког посланика*, 357–366; Е. Куртовић, *Sudbina Pavlovića*, 13–16.

⁷⁸ С. Ћирковић, *Две године*, 39–40; исти, *Историја Босне*, 243–244; Ђ. Тошић, *Писмо дубровачког посланика*, 358, 363. Зна се да је неке од наведених „претњи“, Хрвоје заиста покушао да оствари.

⁷⁹ Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar*, 37–38; исти, *Писмо дубровачког посланика*, 358–359, 363.

⁸⁰ Исти, *Писмо дубровачког посланика*, 359, 363.

⁸¹ Исто, 360–361, 364–365; Е. Куртовић, *Sudbina Pavlovića*, 13–16. Уп. В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 416–418.

⁸² И следеће године, када је Мехмед I послао два изасланика да мире завађену босанску господу, очито је покретано питање казне за убиство кнеза Павла. Наводно је било очекивано затварање краља Остоје и кнеза Драгише Дињичића,

Остаје, најзад, само да се постави питање зашто и Петар није убијен, када је његова кривица била недвосмислена, зашто није ослепљен, као што се очекивало и како се ослободио бобовачке тамнице. Оцена да би краљ, а посебно војвода Сандаљ избегли бројне потешкоће да су одмах затрли породицу Павловића, или барем убили кнеза Петра, сасвим стоји. Међутим, драстичне мере нису у том раздобљу биле ствар свакодневице. Такође нам није познато да ли је Петар ослобођен бекством, откупом или знаком добре воље својих тамничара који су најављивали његово отпремљивање за Борач, средиште Земље Павловића.⁸³ Било како било, познато је да је он, убрзо након напуштања притвора, повео рат против Косача уз помоћ Турака. До почетка 1417. измирио се с краљем Остојом који се разишао са Сандаљем, стекао војводску титулу и покушавао да одбрани породичне поседе у Конавлима. Међутим, његов тврди преговарачки став и постепено приближавање Косача и Османлија, као и дубровачки захтеви за Конавлима, довели су га у сукоб с Османлијама и њиховим скопским крајишницима. Петар је, на крају, окончао живот највероватније током марта 1420, у сукобу са Исхак-бегом, јер се, према Сандаљевој оцени, „изневерио турском цару“.⁸⁴

па су њих двојица побегли, а султанова мисија се завршила неуспехом. Са друге стране, чини се да су Павловићи као главног кривца за смрт свога оца означили Сандаља Хранића. Видети: J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 261, 284; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 245; Д. Маликовић, *Павловићи и Турци*, 176; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 217. У хрватској историографији постоји мишљење да је босанска држава у начелу признавала власт и супрематију Краљевства Св. Стефана (Иштвана) и да је била део њеног „archiregnum-a“. О тој контроверзној тези да се расправљати, али у датом случају неверство кнеза Павла угарског краљу није у вези с вековним односима Босне и Угарске, већ са кршењем конкретне споразума краља Жигмунда, босанског краља и већине босанских магната из 1411. године. Уп. М. Анчић, *Na rubu Zapada*, 19–24.

⁸³ С. Ћирковић, *Историја Босне*, 244; Ђ. Тошић, *Писмо дубровачког посланика*, 359–365; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda*, 209–216.

⁸⁴ J. Gelchich – L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum*, 284; Љ. Стојановић, *ССП*, I/1, 310, бр. 322; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 244–249; Р. Živković, *Tvrko II*, 74–75; Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar*, 39–46; Е. Kurtović, *Sudbina Pavlovića*, 16–18. Више о питању продаје Конавала видети у: Е. Kurtović, *Motivi Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 38 (2000) 103–120; isti, *Dubrovačko-ugarski pokušaji zatvaranja konavoskog kruga 1407–1415. godine*, *Hrvatska misao* 19–20 (Sarajevo 2001) 63–76; isti, *Noviji radovi na proučavanju prošlosti Konavala pod bosanskom vlašću*, *Istorijska nauka u Bosni i Hercegovini 1990–2000*. (Posebna izdanja ANUBiH CXX, Odjeljenje društvenih nauka 36), Sarajevo 2003, 191–198; isti, *Veliki vojvoda*, 200–244.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Архиви – Archives

- Državni arhiv u Dubrovniku
– Reformationes 32
– Lettere e commissioni di Levante 7
Kaptolski arhiv Zagreb
– Acta loci communis I
Magyar nemzeti levéltár országos levéltára, Budapest
–Diplomatikai levéltár – Mohács Előtti Gyűjtemény
–Diplomatikai fényképgyűjtemény

Извори – Primary Sources

- A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo*, V, ed. I. Nagy, Budapest 1888.
A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo, VI, ed. I. Nagy, Budapest 1894.
A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo, VIII, ed. E. Kammerer, Budapest 1895.
A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára = Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo, XII, ed. P. Lukcsics, Budapest 1931.
Anjou–kori Oklevéltár, IV, 1315–1317, ed. Gy. Kristó, Budapest–Szeged 1996.
Arcanum DVD konyvtar IV : csaladtortenet, heraldika, honismeret, Budapest 2003.
Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke = Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica, II/1, ed. I. Szentpétery, Budapest 1943.
Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke = Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica, II/2–3, eds. I. Szentpétery – I. Borsa, Budapest 1961.
Borsa I., *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban* (Forrásközlés) (Hetedik közlemény) 1401–1420, Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 32 (Kaposvár 2001) 7–78.
Borsa I., *A somogyi konvent oklevelei az Országos Levéltárban* (Forrásközlés) (Nyolcadik közlemény) 1421–1440, Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 33 (Kaposvár 2002) 7–58.
Borsa I., *A Somogy megyei Levéltár Mohács előtti oklevelei*, Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 14 (Kaposvár 1983) 3–81.
Borsa I., *A szenyéri uradalom Mohács előtti oklevelei* (Második, befejező közlemény), Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 10 (Kaposvár 1979) 59–149.
Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, VIII, ed. T. Smičiklas, Zagreb 1910.

- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, IX, ed. T. Smičiklas, Zagreb 1911.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XI, ed. T. Smičiklas, Zagreb 1913.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XII, ed. T. Smičiklas, Zagreb 1914.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XIII, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić – E. Laszowski, Zagreb 1915.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XV, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić, Zagreb 1934.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVI, eds. T. Smičiklas – M. Kostrenčić – J. Stipišić – M. Šamšalović, Zagreb 1976.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, eds. T. Smičiklas – S. Gunjača – J. Stipišić, Zagreb 1981, Zagreb 1981.
- Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVIII, eds. T. Smičiklas – D. Rendić-Miočević etc., Zagreb 1990.
- Collectio Diplomatica Hungarica – A középkori Magyarország digitális levéltára*, Budapest 2008. (DVD-ROM)
- Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, II, Budapest 1894.
- Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, III, Budapest 1897.
- Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, V, Budapest 1913.
- Döry F., Bónis G., Bácskai V., *Decreta Regni Hungariae : Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457*, Budapest 1976.
- Engel P., *Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Középkori magyar genealógia*, Budapest 2001. (CD-ROM)
- Engel P., *Magyarország a középkor végén: digitális térkép és adatbázis [a középkori Magyar Királyság településeiről]*, Budapest 2001. (CD-ROM)
- Engel P., *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, I, Budapest 1996.
- Engel P., *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, II, Budapest 1996.
- Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X/4, Budae 1841
- Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X/5, Budae 1842.
- Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X/6, Budae 1844.
- Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X/7, Budae 1843.
- Fejér G., *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, X/8, Budae 1843.
- Gelchich J., Thallóczy L., *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest 1887.
- Iorga N., *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XIe siècle*, II, Paris 1899.
- Katona S., *Historia regum stirpis mixtae*, Tom. V. Ord. XII 1410–1439, Budae 1790.
- Klaić V., *Povelja, izdana u Varaždinu 15. listopada 1455. od kneza i bana Ulrika Celjskoga za samostan Pavlina u Lepoglavi*, Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva 10 (1908) 238–240.
- Laszowski E., *Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć „Zagrebačko polje“ zvane*, I, Zagreb 1904.

- Levéltárak-kincstárak – Források Magyarország levéltáraiból 1000–1686*, Budapest–Szeged 1998.
- Lopašić R., *Hrvatski urbari*, I, Zagreb 1894.
- Lukcsics P., *XV. századi pápák oklevelei*, II, Budapest 1938.
- Mályusz E., *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : első közlemény, *Levéltári Közlemények* 3 (1925) 100–191.
- Mályusz E., *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : harmadik közlemény, *Levéltári Közlemények* 6 (1928) 87–203.
- Mályusz E., *A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban* : hetedik közlemény, *Levéltári Közlemények* 10 (1932) 92–123.
- Miscellanea. Državni arhiv Zadar*, I, Zadar 1949.
- Molnár I., *A magyarországi pálosok „Zöld kódex“-ének Somogy megyei regesztái*, *Somogyi Múzeumok Közleményei* 2 (1975) 217–233.
- Nagy I., Páur I., Ráth K., Véghely D., *Hazai okmánytár = Codex diplomaticus patrius*, II, Győr 1865.
- Rački F., *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, *Starine JAZU* 4 (1872) 201–229.
- Schwandtner J. G., *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuine*, I, Tynaviae 1765.
- Stipišić J., Šamšalović M., *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije (Inventar)*, *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 2 (1959) 289–379.
- Stipišić J., Šamšalović M., *Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije (Inventar)* (II), *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 3 (1960) 563–643.
- Thallóczy L., Barabás S., *A Blagay-család oklevéltára = Codex diplomaticus comitum de Blagay*, Budapest 1897.
- Thallóczy L., Barabás S., *A Frangepán család oklevéltára*, I, 1133–1453, Budapest 1910.
- Thallóczy L., Barabás S., *A Frangepán család oklevéltára*, II, 1454–1527, Budapest 1913.
- Thallóczy L., Horváth S., *Alsó-szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék) 1244–1710*, Budapest 1912.
- Thuróczy J., *Chronicle of the Hungarians*, trans. Frank Mantello, Bloomington 1991.
- Tóth C. N., *A somogy konvent oklevelei az Országos Levéltárban* (Forrásközlés) (Kilencedik közlemény) 1441–1453, *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv* 34–35 (Kaposvár 2004) 9–38.
- Tóth K., *A Paláस्थ्य család levéltára 1256–1847. Kutatási segédlet*, Esztergom 2001.
- Zsigmondkori oklevéltár*, I, ed. E. Mályusz, Budapest 1951.
- Zsigmondkori oklevéltár*, II/1, ed. E. Mályusz, Budapest 1956.
- Zsigmondkori oklevéltár*, II/2, ed. E. Mályusz, Budapest 1958.
- Zsigmondkori oklevéltár*, III, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1993.
- Zsigmondkori oklevéltár*, IV, eds. E. Mályusz, I. Borsa, Budapest 1994.
- Zsigmondkori oklevéltár*, V, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1997.
- Zsigmondkori oklevéltár*, VI, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 1999.
- Zsigmondkori oklevéltár*, VII, eds. E. Mályusz – I. Borsa, Budapest 2001.
- Zsigmondkori oklevéltár*, VIII, ed. I. Borsa – C. N. Tóth, Budapest 2003.
- Zsigmondkori oklevéltár*, IX, eds. I. Borsa – C. N. Tóth, Budapest 2004.

- Zsigmondkori oklevéltár*, X, ed. C. N. Tóth, Budapest 2007.
- Zsigmondkori oklevéltár*, XI, eds. T. Neumann – C. N. Tóth, Budapest 2009.
- Zsigmondkori oklevéltár*, XII, eds. C. N. Tóth – B. Lakatos, Budapest 2013.
- Стојановић Љ., *Старе српске повеље и писма*, I/1, Београд–Сремски Карловци 1929. [Stojanović Lj., *Stare srpske povelje i pisma*, I/1, Beograd–Sremski Karlovci 1929]
- Тошић Ђ., *Писмо дубровачког посланика Ивана Гундулића о смрти кнеза Павла Раденовића*, Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево (2003) 357–366 [Tošić Đ., *Pismo dubrovačkog poslanika Ivana Gundulića o smrti kneza Pavla Radenovića*, Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine, gl. ur. M. Vasić, Banja Luka–Srpsko Sarajevo (2003) 357–366]

Литература – Secondary Works

- Анчић М., *Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne*, Zagreb 2001.
- Bakács I., *Hont vármegye Mohács előtt*, Budapest 1971.
- Borovszky S., *Magyarország vármegyéi és városai : Komárom vármegye és Komárom*, Budapest 1907.
- Borovszky S., *Magyarország vármegyéi és városai : Somogy vármegye*, Budapest 1914.
- Borovszky S., *Magyarország vármegyéi és városai : Torontál vármegye*, Budapest 1912.
- Borovszky S., *Magyarország vármegyéi és városai : Vas vármegye*, Budapest 1898.
- Buturac J., *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, Starine JAZU 59 (1984) 43–108.
- Csánki D., *Körörmegye a XV-ik században*, Budapest 1893.
- Čošković P., *Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1403.–1423.)*, Croatica Christiana Periodica XIX/35 (1995) 1–54.
- Engel P., *Neki problemi bosansko-ugarskih odnosa*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 16 (1998) 57–72.
- Engel P., *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London–New York 2001.
- Filipović E. O., *Viteške svečanosti u Budimu 1412. godine i učešće bosanskih predstavnika*, Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998), ur. D. Lovrenović, Sarajevo 2010, 285–306.
- Isailović N., *Fragmenti o familijarima Hrvatinića u Dalmaciji i Hrvatskoj krajem XIV i početkom XV veka*, Spomenica akademika Marka Šunjića, ur. D. Lovrenović, Sarajevo 2010, 307–325.
- Isailović N., *Sigismund of Luxemburg and the Veterans of the “Bosnian Wars”*, Hof und Kanzlei Kaiser Sigismunds als politisches Zentrum und soziales System = The Court and Chancery of Emperor Sigismund as a Political Centre and as a Social System, ed. P. Elbel, Wien–Köln–Weimar 2017. (in print).
- Karbić D., Miljan S., *Političko djelovanje kneza Pavla I. Zrinskog (1362.–1414.)*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 30 (2012) 87–107.

- Karbić M., *Velikaška obitelj Alben i njezina uloga u hrvatskoj povijesti*, Godišnjak njemačke zajednice 19 (2012) 11–29.
- Klaić V., *Građa za topografiju Ličko-krbavske županije u srednjem vijeku*, Vjesnik Hrvatskoga arheološkog društva n. s. 6 (1902) 1–31.
- Klaić V., *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*, Sarajevo 1990².
- Kovács I., *A türjei Premonteri Prépostság története*, Zalai Gyűjtemény 32, Zalaegerszeg 1991.
- Kurtović E., *Dileme oko titule vojvode u srednjovjekovnoj Bosni*, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH XXXVI/34 (2007) 243–261.
- Kurtović E., *Dubrovačko-ugarski pokušaji zatvaranja konavoskog kruga 1407–1415. godine*, Hrvatska misao 19–20 (Sarajevo 2001) 63–76.
- Kurtović E., *Motivi Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 38 (2000) 103–120.
- Kurtović E., *Noviji radovi na proučavanju prošlosti Konavala pod bosanskom vlašću*, Istorijska nauka u Bosni i Hercegovini 1990–2000. (Posebna izdanja ANUBiH CXX, Odjeljenje društvenih nauka 36), Sarajevo 2003, 191–198.
- Kurtović E., *Sudbina Pavlovića u odnosima Bosne i Osmanlija*, Пад Босанског краљевства 1463. године, гл. ур. С. Рудић – Д. Ловреновић – П. Драгићевић, ур. Н. Исаиловић, Београд–Сарајево–Бања Лука 2015, 9–28. [Kurtović E., *Sudbina Pavlovića u odnosima Bosne i Osmanlija*, Pad Bosanskog kraljevstva 1463. godine, gl. ur. S. Rudić – D. Lovrenović – P. Dragičević, ur. N. Isailović, Beograd–Sarajevo–Banja Luka 2015, 9–28]
- Kurtović E., *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009.
- Lopašić R., *Bihać i Bihaćka krajina. Mjestopisne i poviestne crtice*, Zagreb 1890.
- Lopašić R., *Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice*, dop. E. Laszowski, Zagreb 1895.
- Lovrenović D., *Bitka u Lašvi 1415. godine*, Raukarov zbornik : zbornik u čast Tomislava Raukara, ur. N. Budak, Zagreb 2005, 275–295.
- Lovrenović D., *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006.
- Miljan S., *Familiaritas i klijentelski sustav umutar plemićkog društva Zagrebačke županije za vrijeme vladavine Žigmunda Luksemburškog (1387.–1437.)*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 33 (2015) 103–132.
- Miljan S., *Plemićko društvo Zagrebačke županije za vladavine Žigmunda Luksemburškoga (1387.–1437.)*, Zagreb 2015 (doktorska disertacija u rukopisu).
- Nagy I., *Magyarország családai: czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, IV, Pest 1858.
- Nagy I., *Magyarország családai: czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* (Pótlék-kötet), Pest 1868.
- Nagy I., *Sopron vármegye története*, II, Sopron 1891.
- Nikolić Jakus Z., *Obitelj Čupor Moslavački*, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru 4 (2011) 269–300.
- Pálosfalvi T., *The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526*, Budapest 2014.

- Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463*, Knj. I, Sarajevo 1942.
- Rady M., *Nobility, Land and Service in Medieval Hungary*, Houndmills–New York 2000.
- Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Der Adel von Kroatien und Slavonien*, ed. I. Bojničić, Nürnberg 1899.
- Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch : Der Adel von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephanskronen (Supplementband)*, eds. G. von Csergheö, J. von Csoma, Nürnberg 1894.
- Šišić F., *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.–1416.)*, Zagreb 1902.
- Tošić Đ., *Vojvoda Petar Pavlović, Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka*, Jugoslovenski istorijski časopis 1–2 (2001) 35–46.
- Tóth C. N., *A Gordovai család vagyoni helyzete 1424-ben*, Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányok a magyar középkorról, ed. T. Neumann, Budapest 2004, 271–290.
- Tóth C. N., *Vingarti Geréb Péter országbíró ítéletlevele 1498-ból*, Levéltári Közlemények 73 (2002) 131–175.
- Živković P., *Tvrtko II Tvrković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981.
- Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине*, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003. [*Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine*, gl. ur. M. Vasić, Banja Luka–Srpsko Sarajevo 2003]
- Ивић А., *Радосав Павловић, велики војвода босански*, Летопис Матице српске 245 (1907) 1–32, 246 (1907) 24–48 [Ivić A., *Radosav Pavlović, veliki vojvoda bosanski*, Letopis Matice srpske 245 (1907) 1–32, 246 (1907) 24–48]
- Исаиловић Н., Јаковљевић А., *Шах Мелек (прилог историји турских упада у Босну 1414. и 1415. г.)*, Споменица академика Симе Ћирковића, ур. С. Рудић, Београд 2011, 441–463 [Isailović N., Jakovljević A., *Šah Melek (prilog istoriji turskih upada u Bosnu 1414. i 1415. g.)*, Spomenica akademika Sime Ćirkovića, ur. S. Rudić, Beograd 2011, 441–463]
- Исаиловић Н., *Један непознати извор о предаји градова Хрвоја Вукчића Хрватинића угарском краљу Жигмунду 1410. године*, Историјски часопис 64 (2015) 135–158 [Isailović N., *Jedan nepoznati izvor o predaji gradova Hrvoja Vukčića Hrvatinića ugarskom kralju Žigmundu 1410. godine*, Istorijски часопис 64 (2015) 135–158]
- Исаиловић Н., *Михаило Кабуџић, дубровачки одметник – босански дипломата*, Историјски часопис 56 (2008) 389–406 [Isailović N., *Mihailo Kabužić, dubrovački odmetnik – bosanski diplomat*, Istorijски часопис 56 (2008) 389–406]
- Исаиловић Н., *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, Историјски часопис 54 (2007) 131–150 [Isailović N., *Omiš pod vlašću Hrvoja Vukčića i borba za njegovo nasleđe*, Istorijски часопис 54 (2007) 131–150]
- Исаиловић Н., *Повеља војводе Хрвоја Вукчића Хрватинића угарском краљу Жигмунду и краљици Марији : Сучани, 23. август 1393. године*, Грађа о прошлости Босне 1 (2008) 87–97 [Isailović N., *Povelja vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića ugarskom kralju Žigmundu i kraljici Mariji : Sućani, 23. avgust 1393. godine*, Građa o prošlosti Bosne 1 (2008) 87–97]

- Исаиловић Н., *Политика босанских владара према Далмацији (1391–1409)*, Београд 2008, 66–181 (магистарски рад у рукопису) [Isailović N., *Politika bosanskih vladara prema Dalmaciji (1391–1409)*, Beograd 2008, 66–181 (magistarski rad u rukopisu)]
- Маликовић Д., *Павловићи и Турци*, Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. Васић М., Бања Лука–Српско Сарајево 2003, 171–201 [Maliković D., *Pavlovići i Turci*, Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine, gl. ur. Vasić M., Banja Luka–Srpsko Sarajevo 2003, 171–201]
- Мрѓић Ј., *Доњи Крају. Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002. [Mrđić J., *Donji Kraji. Krajina srednjovekovne Bosne*, Beograd 2002]
- Радека М., *Кордун у прошлости*, Загреб 1989. [Radeka M., *Kordun u prošlosti*, Zagreb 1989]
- Радонић Ј., *О кнезу Павлу Раденовићу. Приложак историји Босне крајем XIV. и поч. XV. века*, Летопис Матице српске 211 (1902) 39–62, 212 (1902) 34–61 [Radonić J., *O knezu Pavlu Radenoviću. Priložak istoriji Bosne krajem XIV. i poč. XV. века*, Letopis Matice srpske 211 (1902) 39–62, 212 (1902) 34–61]
- Рокаи П., *Павловићи и угарски краљевци*, Земља Павловића. Средњи вијек и период турске владавине, гл. ур. М. Васић, Бања Лука–Српско Сарајево 2003, 161–169 [Rokai P., *Pavlovići i ugarski kraljevi*, Zemlja Pavlovića. Srednji vijek i period turske vladavine, gl. ur. M. Vasić, Banja Luka–Srpsko Sarajevo 2003, 161–169]
- Тошић Ђ., *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998. [Tošić Đ., *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, Beograd 1998]
- Ђирковић С., *Две године босанске историје (1414–1415)*, Историски гласник 3–4 (1953) 29–42 [Ćirković S., *Dve godine bosanske istorije (1414–1415)*, Istoriski glasnik 3–4 (1953) 29–42]
- Ђирковић С., *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964. [Ćirković S., *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Beograd 1964]
- Ђирковић С., *О једном посредовању деспота Стефана између Угарске и Турске*, Истраживања 16 (2005) 229–240 [Ćirković S., *O jednom posredovanju despota Stefana između Ugarske i Turske*, Istraživanja 16 (2005) 229–240]
- Ђирковић С., *Русашка господа*, Историски часопис, 21 (1974) 5–17 [Ćirković S., *Rusaška gospoda*, Istorijski časopis, 21 (1974) 5–17]
- Ђоровић В., *Хисторија Босне. Прва књига*, Београд 1940. [Ćorović V., *Historija Bosne. Prva knjiga*, Beograd 1940]
- Ђошковић П., *Дубица у босанско-угарским односима 1398–1402. године*, Историски зборник 2 (Бањалука 1981) 43–53 [Čošković P., *Dubica u bosansko-ugarskim odnosima 1398–1402. godine*, Istorijski zbornik 2 (Banjaluka 1981) 43–53]

Neven Isailović

**A CONTRIBUTION ABOUT THE ACTIVITY OF *KNEZ* AND
VOIVODE PETAR PAVLOVIĆ IN THE BOSNIAN-HUNGARIAN-
TURKISH CONFLICTS AT THE BEGINNING OF THE 15TH
CENTURY**

Summary

On the basis of new sources from the Hungarian State Archives it was determined that *knez* and, later, *voivode* Petar Pavlović, son of *knez* Pavle Radinović, had a significant role in the wars that Bosnia led with Hungary at the beginning of the 15th century, sometimes in cooperation with the Turks. Petar, whose name is explicitly mentioned in the sources, most likely acted as a close associate of Hrvoje Vukčić and participated in conflicts around the Una River, while after the Battle of Lašva (1415) he captured a prominent nobleman from Slavonia – Bartholomew Fácnsy of Gordova (Bartol Fanči Grđevački), the eldest son of Ladislav, the former ban of Croatia and Dalmatia. Bartholomew was ransomed for 8,000 ducats and his family had to cede a part of their estates to the persons who lent them money. It is not known when the payment occurred, but it seems Bartholomew was free by the spring of 1416. The fact that Petar was involved in the Battle of Lašva and that he actively cooperated with the Turks, sheds new light on the incident in Parena poljana i.e. the murder of Petar's father *knez* Pavle Radinović organised by the Bosnian king Ostoja and his leading supporter – grand *voivode* Sandalj Hranić. It becomes clear that the “accord of the Bosnian nobility” in the summer of 1415 was in fact only an episode, if not an illusion, and that the Pavlovićs were justifiably considered collaborators of Hrvoje Vukčić and the Ottomans, and it is quite likely that *knez* Pavle, as the leader of his family, received capital punishment for his son's sins. However, the reasons why Petar's life was spared and the circumstances of his liberation after temporary detention in the Bobovac castle remain unexplained.

Keywords: Petar Pavlović, Bartholemew (Bartol) Fácnsy of Gordova (Grđevac), *knez* Pavle Radinović, Battle of Lašva, Bosnia, Hungary, Turks, 15th century, year 1415.

Чланак примљен: 30. 03. 2017.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 15. 07. 2017.